

Kanybek (1939)

Kasymaly Jantoshev (1904–1968)

Source: Jantoshev, K. (1991). *Kanybek: A novel* (589 pp.). Bishkek: Kyrgyzstan.

Film: https://www.youtube.com/watch?v=_mUVPZJKkis

OVERVIEW

Author Kasymaly Jantoshev (1904–1968), düzyazy ve oyun yazarıdır. 1904'te günümüzde Ak-Suu ilçesi, Ysyk-Köl bölgesinde bulunan Tepke köyünde doğmuştur. On altı yaşında, öğretmen Orozakun Ilepes uulu sayesinde okumayı öğrenmiş ve 1920 yılında *Tepkedegi Jangy Mektep* adlı anısında ilk kez bir kitap gördüğünü anlatmıştır. 1921'de Sovyet gençlik örgütü Komsomol'a katılmış ve 1924 yılına kadar köy okulunda eğitim almıştır.

1926'da Frunze (bugünkü Bışkek) Pedagoji Teknik Okulu'na kaydolmuş ve oyun yazmaya başlamıştır. İlk dönem eserleri arasında tek perdelik oyunlar *Koychular* (Çobanlar), *Tushto* (Rüyada) ve *Biz Komsomol Üyeleri* yer alırken, çok perdelik oyunları arasında *Karachach* (1928) ve *Alym menen Mariya* (1929–1930 sahnelenmiş) bulunmaktadır. Jantoshev ayrıca öğretmenler için ders kitapları ve rehberler yayımlamıştır: *Okuu Kitebi* (Okuma Kitabı), *Sabatsyzdar Uchun Kyrgyz Tilinin Programmasy Jana Okutuu Metody* (Okuma yazma bilmeyenler için Kırgızca program ve öğretim yöntemleri), *Kolkhozchular Uchun Okuu Kitebi* (Kolektif çiftçiler için ders kitabı) ve dil ile aritmetik üzerine rehberler.

1930'ların başında, Kırgızistan'ın güney bölgelerinde öğretmen, ilçe eğitim başkanı ve metodist olarak çalışmış; bu deneyimler onun düzyazy eserlerine ilham vermiştir. 1938'de yayımlanan novella *Eki Jash* (Gençler), kolektivizasyon dönemindeki sosyal değişimleri ve sınıf çatışmalarını konu alır.

Jantoshev hem düzyazy hem de tiyatro alanında eserler vermiştir. Tarihi romanı *Kanybek*, ilk olarak üç cilt hâlinde (1939, 1941, 1948) yayımlanmış, daha sonra iki cilt hâline getirilmiştir. Oyunları arasında *Kurmanbek* (1942), *Och* (İntikam, 1942) ve şair Toktogul Satılganov'un yaşamına dayanan *Eldik Yrchy* (Halk Şarkıcısı) bulunmaktadır. Daha sonraki düzyazy eserleri arasında *Tilek* (Rüya, 1949), *Jalynduu Jashtar* (Ateşli Gençlik, 1952), *Khan Tengirlik Chaban* (Han Tengrinin Çobanı, 1963) ve *Menin Tagdyrym* (Kaderim) yer alır. Ayrıca Jantoshev, Rus yazarlar Mikhail Lermontov ve Alexander Ostrovsky ile Hans Christian Andersen'in (Rusça çevirilerden) eserlerini Kırgızcaya çevirmiştir.

Eserleri ve çalışmalarıyla tanınan Jantoshev, Kırgız SSC'nin Edebiyatında Üstün Hizmet Ödülü (1946), Kırgız SSC'nin Halk Yazarı (1968) ve II. Dünya Savaşı Hizmet Madalyası (1941–1945) gibi ödüller kazanmıştır. 1968 yılında ölmüştür. Adını taşıyan kurumlar arasında Ysyk-Köl Bölge Drama Tiyatrosu, okullar ve kütüphaneler bulunmaktadır.

Eser *Kanybek*, Kasymaly Jantoshev'in iki ciltlik tarihî romanıdır. Romanın ilk cildi 1939'da, ikinci cildi 1941'de ve üçüncü cildi 1948'de yayımlanmıştır. Yazar, roman üzerinde yaklaşık dokuz yıl çalışmıştır.

Yönetmen Gennady Bazarov, 1979 yılında Kırgızfilm stüdyosunda *Kanybek* adlı uzun metrajlı filmi çekmiştir. Ancak film eleştirmenleri, yönetmenin romanın derinliğini ve potansiyelini filmde tam olarak yansıtamadığını belirtmiştir. Kırgızistan Ulusal Kütüphanesi'nden alınan bilgilere göre, roman en çok okunan eserlerden biridir.

Arka Plan Roman, Kırgızistan'ın güneyindeki Alay Vadisi ve Uluu Chat bölgesi ile Çin'in Doğu Türkistan'ındaki Kaşgar şehrinde geçer. Uluu Chat, göçebe yaylaları ve kampları olan Kırgız topraklarıydı, Alay bölgesi ise Rus İmparatorluğu'nun yönetimi altındaydı; vergiler ve idari yapılar uygulanıyordu, ancak geleneksel sosyal hiyerarşi büyük ölçüde korunuyordu. Kaşgar, önemli bir ticaret merkezi olarak pazarları, kervansarayları ve sosyal bir hiyerarşiyi barındırıyordu.

Kanybek'in hikayesi bu coğrafi ve siyasi gerçeklikler içinde gelişir; sıradan Kırgızların kölelik, sosyal hiyerarşi, baskı ve imparatorluk etkileriyle nasıl başa çıktığını gösterir. Tulkubek ve Aydarbek Datka gibi güçlü kişiler, zayıfları servet ve prestij için sömürür. Dağlar, vadiler ve ticaret yolları Kanybek'in kaçışlarını, ailesinin hareketlerini ve yerel seçkinlerle çatışmalarını etkiler. Roman, baskı, direniş ve özgürlük ile adalet mücadelesini vurgular ve coğrafya ile sosyal yapılar anlatının merkezindedir.

Sözlük

Ash – Ölen kişi için yapılan anma yemeği; dualar eşliğinde yiyecekler paylaşılır.

Ayat – Kur'an'dan bir ayet.

Bek – Türk topluluklarında soylu veya yerel yönetici.

Biy – Klan veya topluluk lideri; grubu yönlendirir ve geleneksel hukuka göre anlaşmazlıkları çözer.

Bolush – Küçük bir bölgeyi (volost) yöneten yerel yönetim görevlisi; bazen adil görünmesine rağmen gizli amaçlarla hareket edebilir.

Caravan-saray – Ticaret yolları üzerinde tüccarlar, gezginler ve kervanlar için konaklama ve hizmet sağlayan yol kenarı hanı.

Chanach – Göçebeler tarafından sıvı ve süt ürünlerini saklamak veya taşımak için kullanılan deri kap.

Choor – Geleneksel Kırgız nefesli flüt; kamış veya tahta malzemeden yapılır ve halk müziğinde kullanılır.

Dar – İdam veya asılarak cezalandırma biçimi.

Datka – Orta Asya'da yüksek rütbeli siyasi veya askeri lider; idari yetkileri vardır.

Elechek – Uzun beyaz kumaştan yapılan ve türban gibi sarılan geleneksel Kırgız kadın başlığı.

Er Saiysh – İki atlı binicinin mızraklarla birbirine doğru saldırdığı geleneksel Kırgız at oyunu.

Eshens – Topluma dini öğreten ve rehberlik eden saygıdeğer dini liderler veya İslami bilginler.

Janaza – Defin öncesi ölen kişi için yapılan İslami cenaze namazı.
Jigit – Geleneksel Kırgız veya Orta Asya toplumunda savaşçı ve vezir (danışman).
Kazy – Şeriat yasalarına göre hüküm veren İslami yargıç.
Kojo (Khoja) – Genellikle Peygamber Muhammed'in soyundan geldiğine inanılan veya dini bilgiye sahip saygıdeğer dini şahsiyet.
Korpo – Geleneksel Kırgız giysilerinde ve ev eşyalarında kullanılan kuzu derisi.
Kun – Kırgız geleneksel hukukuna göre mağdurun ailesine ödenen kan tazminatı.
Mullah – Kırgız toplumunda eğitilmiş kişi; genellikle dini bilgisi olan bir imamdır ve dini, okuryazarlığı ve genel bilgileri öğretirdi (Kiril veya Latin alfabeleri dahil).
Pristav – Yerel bölgelerde düzeni sağlamakla sorumlu Rus imparatorluğu idari veya polis memuru.
Starchy (Starshina) – Köyün yaşlısı veya yerel lideri; topluluğu idari konularda temsil eder.
Tamga – Türk halklarının mülkiyet, hayvan veya grup kimliğini işaretlemek için kullandığı kabile veya klan sembolü.
Toy – Doğum, doğum veya diğer önemli sosyal etkinlikleri kutlayan şenlik.
Ulak Tartysh – Binicilerin bir keçi cesedini kapmak ve taşımak için yarıştığı geleneksel Kırgız at oyunu.
Uezd – Rus İmparatorluğu'ndaki idari bölge.
Kırgız Atasözü "Babanı öldüren adama anneni ver" – Olağanüstü affediciliği ve kişisel kırılganlıkları bırakabilmeyi vurgulayan bir söz.

Kişisel İsimlerin Etimolojisi

Kırgız halkı, dünyanın her yerindeki insanlar gibi, çocuklarının sağlıklı, uzun ömürlü ve başarılı olmasını diler.

Kanybek – Kan ve bek köklerinden oluşan bir Kırgız ismidir. *Kan* iki anlama sahiptir: "kan" ve "han" (yönetici). *Bek* de iki anlam taşır: "beyefendi/soylu" ve "güçlü/kararlı ol". Bu kombinasyon, Kanybek'in ebeveynlerinin onun güçlü, soylu ve yetkin bir lider olarak yetişmesini dilediğini gösterir. Pek çok Kırgız erkek isminde *-bek* eki kullanılır çünkü her iki anlam da olumlu ve idealize edici çağrışımlar taşır.

Ajar (Hacer) – Kadın ismi olup "güzel" anlamına gelir.

Sansyz / Sansyzbay – Kırgız/Türk kültürlerinde bir özel isimdir. *Sansyz*, "sayılmayacak kadar çok" veya "sayısız" anlamına gelir. *-bay* eki ("zengin") ile birleştiğinde, *Sansyzbay*, sayısız servete sahip çok zengin bir kişiyi ifade eder. Bu isim bolluk, refah ve yüksek sosyal statüyü simgeler.

Tülkübek – Tülkü ("tilki") ve bek ("soylu") köklerinden oluşan bir Kırgız/Türk ismidir. Kırgız kültüründe tilki, zekâ ve kurnazlığı simgeler. Romanda Tulkubek soylu bir yönetici olarak tasvir edilmiştir. Bu isim 20. yüzyıla kadar kullanılmış, günümüzde kullanılmamaktadır.

Karyp – Kırgız/Türk ismidir ve "fakir" veya "muhtaç" anlamına gelir; korunmasız, savunmasız kişileri ifade eder. Göçebe Kırgızlar arasında doğum öncesi ve bebek ölümleri yaygındı ve çiftler genellikle çok çocuk sahibi olurdu, ancak sert koşullar nedeniyle azı hayatta kalırdı. Yenidoğanı kötü gözlerden veya talihsizlikten korumak için bazen çocuğa Karyp gibi isimler verilirdi; bu, çocuğun ruhsal olarak savunmasız olduğunu gösterirdi. Bazı durumlarda, çocuğun hayatta kalması umuduyla geçici olarak başka birine bırakılırdı. Daha sonra, çocuk sığırcı karşılığı "geri satın alınır" ve Satykul veya Satylgan ("satın alınmış" veya "satılmış" anlamında) gibi isimler verilirdi.

Kumuş – "Gümüş" anlamına gelen bir Kırgız/Türk ismidir. Altın (Altyn) veya gümüş (Kumush) gibi değerli metal isimleri hem erkek hem kadın çocuklara verilir. Erkeklerde, soyluluk veya gücü vurgulamak için genellikle *-bek* eki eklenir.

Begaiym – İki unsurdan oluşan Kırgız/Türk ismidir: *bek*, "soylu yönetici" anlamına gelir; *aiym*, "hanımefendi" anlamındadır. *Aiym*, geleneksel olarak 50 yaş üstü kadınlara hitap etmek için kullanılır ve genellikle saygın veya soylu bir kadını ifade eder.

KIŞILAR

Kanybek – Sansyz ve Ajar'ın oğlu; köle, sonra çoban; Begaiym ve Anarkhan'ın kocası.
Ajar – Kanybek'in annesi; Alym'u annesi öldükten sonra büyüttü.
Sansyz – Kanybek'in babası.
Karyp – Sansyz'in arkadaşı; Alym'un babası.
Tulkubek – Zengin Kırgız soylusu; Shamyrbek Datka'nın kardeşi.
Joloy – Yaşlı bir adam; bir zamanlar Raushan'ı sevmiş, Kanybek'in ailesinin arkadaşı.
Zunnakhun – Kaşgar'da tüccar; Anarkhan'ın kardeşi.
Supakhan – Zunnakhun'un annesi.
Samsakhun – Zunnakhun'un hizmetçisi; Sansyz ve Kanybek'in arkadaşı.
Begaiym – Kanybek'in ilk eşi.
Anarkhan – Zunnakhun Bek'in kız kardeşi; Kanybek'in Begaiym'den boşandıktan sonra ikinci eşi.
Aydarbek Datka – Kırgız soylu lider.
Saltanat – Aydarbek Datka'nın ilk eşi.
Erkeaiym – Aydarbek Datka'nın ikinci eşi.
Karabek – Aydarbek Datka'nın büyük oğlu.
Toichu Datka – Yerel soylu.
Alym – Karyp'un oğlu; Ajar tarafından büyütüldü.
Sooronbay Bolush – Volost (küçük idari bölge) lideri; Rus İmparatorluğu döneminde idari görevli.
Juma – Alay'da müzisyen.
Kumush – Tulkubek'in eşi.

ÖZET

Hikâye, Doğu Türkistan ile Alay bölgesi sınırlarında yoksulluk ve kölelik içinde doğmuş bir Kırgız çocuk olan Kanybek'in yaşamını anlatır. Babası Sansyz, çocukken köle olarak alınmış ve hayatını güçlü göçebe soylulara hizmet ederek geçirmiştir. Sansyz, seçkinler tarafından düzenlenen bir anma yemeğinde acımasız bir sömürü sonucu öldükten sonra, Kanybek ve annesi kaderlerinden kaçmaya çalışır. Ancak kaçırları başarısız olur ve Kanybek sonunda Kaşgar'a köle olarak götürülür. Burada ağır muameleye maruz kalır, ama cesur Anarkhan ve şefkatli öğretmen Akmat Mullah gibi karakterlerle tanışarak kişiliğini şekillendirir.

Kanybek'in yaşamı, adaletsizlik, sosyal eşitsizlik ve zengin datka liderleri, tüccarlar ile yozlaşmış dini kişiler tarafından yapılan zulme karşı verdiği bir mücadeleye dönüşür. Acı, hapis ve defalarca kaçırları sayesinde yavaş yavaş cesaret ve bağımsızlık kazanır. Alym gibi sadık dostlarının yardımıyla özgürlüğünü yeniden kazanır ve Kırgız bozkırlarının göçebe dünyasına döner. Zamanla Kanybek, yoksul köylüler arasında saygı duyulan bir lider olur; onları haksız vergilerden ve yerel soyluların baskılarından korur.

Bu durumu, Aydarbek Datka ve Sooronbay Bolush gibi güçlü figürleri zor durumda bırakır; bu kişiler arasındaki rekabet, Rus İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki daha geniş politik gerilimleri yansıtır. Geleneksel görenekler, seçimler ve ittifaklar siyasi dengeleri şekillendirirken, Kanybek'in yükselen itibarı yerleşik otoriteyi tehdit eder. Hikâye, Kanybek'in siyasi bir ihanet sonucu tutuklanmasıyla sona erer; ailesi ve topluluğu, onun akıbetini endişeyle bekler.

OLAYLAR

Uch-Tash'ta Hayat ve Borcun Yüğü

Kanybek Uçurumda Kanybek, koyunlarını izleyerek kayalık uçurumun kenarında duruyordu. Babası Sansyz, ona çocukken Shamyrbek Datka'ya köle olarak verildiğini anlatmıştı. Babası, uçurumdan bakarken Alay bölgesinin geniş manzarasının, hiç tam olarak dinmeyen ev özlemini biraz olsun hafiflettiğini söylerdi. Kanybek'in gözleri güneybatıda Pamir Dağları'ndan, güneydoğuda Uch-Tash meralarına, uzakta Alay-Kuu ve Arpa Dağları'nın silüetine, doğuda Kakshaal Dağları'na, güneye Kichi-Korgoshun ve Chong Korgoshun Dağları'na kaydı. Bu dağların ötesinde, Kaşgar şehri sessizce uzanıyordu. Uch-Tash, Uluu-Chat, Doğu Türkistan, Çin'de doğup büyüyen Kanybek, yalnızca bu toprakları tanıyordu.

Borcun Yüğü Kanybek, babası Sansyz'i düşündü. Babası, bir kuzu derisi (korpo) karşılığında Atabek Datka'ya yalnızca 30 bağık ot vermişken, aslında 300 bağı borçlanmıştı. Uluu-Chat, yalnızca kayalık uçurumlardan oluşan çorak bir yer gibi görünüyordu ve on yıldır ot azlığı vardı. Zamanla borç 300 bağı ulaştı. Babasının dediğı gibi, Alay'da yaşasaydılar bu borç çoktan ödenmiş olurdu; çünkü Alay ot, ağaç ve çalılıklarla doluydu ve insanlar köle değildi. Kanybek, Tulkubek'in babasının borcunu ödeyebileceğini düşündü. Tulkubek'ten, Atabek Datka'ya vermesi için bir koyun isteyip sonra Alay'a geri dönmeyi hayal etti. Geçen yıl, Tulkubek'in, Kumush'a ev işlerinde yardım ederken, ona çobanlık öğretmesi için Sansyz'den ricada bulunduğunu hatırladı; ama bunun nedeni kimseye belli olmamıştı.

Uch-Tash Kervanı Doğu Türkistan'ın Kakshaal bölgesindeki en ünlü mera olan Uch-Tash, önce Shamyrbek Datka'ya, sonra da kardeşi Tulkubek'e aitti. Bugün bir göçebe kervanı geliyordu; Kumush başında eleçek başlığı ve ipek giysileriyle önde yürüyordu, yanında Atabek Datka'nın kızı Kylymkhan vardı; örgüleri ve başlığı onun evlenmemiş olduğunu gösteriyordu. Arkalarında Atabek'in eşi gri bir atın üstünde ilerliyordu. Onu kadınlar, yaşlı erkekler ve ev eşyaları yüklü develeri yönlendiren çocuklar takip ediyordu: battaniyeler, kap-kacaklar, giysiler ve daha fazlası. Kanybek'in annesi Ajar da ata binmişti ve ağır ilerleyen atının arkasında beş deve çekiliyordu. Babası Sansyz de at üzerinde hayvanları sürüyordu. Arkalarında sütçüler, çobanlar ve işçiler geliyordu; küçük çadırlarını develere, öküzlere ve eşeklere yüklüyorlardı.

Ağıt Kervanı Karyp ve ailesi kervanı takip ediyordu. Kendisi yürüyordu, eşi ise bir eşeğe binmişti ve eşek de çadırlarının yüklü olduğu bir deveyi çekiyordu. Küçük çocukları eski bir battaniyeye sarılmış olarak devede, daha büyük çocuklar ise yanlarında yürüyordu. Bu kervanın yanında bir başka kervan daha vardı: vefat eden Shamyrbek Datka'nın kervanı. Karısı siyah bir eleçek başlığı takmış, ağıt söylüyordu; diğer kadınlar da ona katılıyordu. Kervan sırasında ağıt söylemek, ölen kişiyi onurlandırma geleneğiydi.

Aidyng Kol'daki Anma Yemeğı Uch-Tash merasının güneyinde Aidyng Kol Gölü bulunuyordu. Shamyrbek Datka'nın kervanı gölün doğusundaki pınarın yanına yerleşirken, Tulkubek'in kervanı batıdaki pınara yerleşti. Bazı insanlar, ölen Shamyrbek için yas tuttuklarını göstermek amacıyla bağırarak geliyordu. Sansyz, Kanybek'e bu insanların ash, yani Shamyrbek için düzenlenen anma yemeğı nedeniyle geldiklerini ve bunun hakkında konuştuklarını söyledi. Yemeğın birçok at yarışını kapsayacağını ve ödöl olarak çok sayıda sığır verileceğini ekledi. Sansyz iç çekerek, "Ödöl olarak insanlar bile verilebilir," dedi. Karyp ise ekledi: "Eğer sığır ödöl olarak istenirse, yoksul aileler tek ineklerini veya koyunlarını vermek zorunda kalır. İnsan ödöl olarak istenirse, senin ailen başını belaya sokabilir."

Anma Yemeğı ve Soyluların Zalim Gücü

Tulkubek'in Yurtlarındaki Öfke Zengin ve güçlü kişiler Tulkubek'in yurtlarına gelmiş, ağlayarak yas tutuyorlardı; küçük kabilelerin liderleri de onlara katılmıştı. Sansyz ve Karyp iki kısarak kesip etleri pişirmeye başladılar. Aç ve yoksul yaşlılar ile çocuklar, açık hava fırınının yanında durarak küçük bir parça bekliyordu. Karyp, yaşlı bir adama biraz et vermeye çalıştı; fakat Tulkubek'in eşi Kumush, öfkeyle bağırdı: "Bu et, saygıdeğer misafirler içindir, sen aç ve pis olan değilsin! Git buradan!" Karyp'i de azarladı, gözlerindeki öfke belirgindi.

Tartışmalar Kırgız göçebe elitleri, anma yemeğini tartışmak üzere toplandı. Tulkubek'in kayınpederi Kadyrbek, yerel molla Borubay'a bunun Şeriata uygun olup olmadığını sordu; Borubay "evet" dedi. Atabek, prosedürleri sorarak onay verdi. Tulkubek, Alay'dan Aydarbek Datka ve Sooron Datka'nın davet edilmesini ısrarla istedi; geçmişte aralarında husumet olsa da. Atabek, 200 yurt kurulacağını, 100 kısarak ve 200 koyun kesileceğini ve her ailenin katkıda bulunacağını ilan etti. Chor Tamandar kabilesinin lideri Koko, kendi yoksul kabilesinin hayvanı olmadığını, sadece zenginlere hizmet ettiklerini protesto etti. Birisi, katkı sağlanmazsa Koko'nun halkının ödöl olarak alınabileceğı konusunda uyardı. Kanybek, yurtun yanında otururken kalbi hızlı hızlı çarpıyor, babasının dokuz yaşında köle olarak ödöl verildiğini hatırlıyordu.

Zenginlerin Yemeğı, Fakirlerin Yüğü Tulkubek, Alay bölgesindeki Aydarbek Datka ve Toichu Datka'ya, Kakshaal bölgesindeki Sooron Datka'ya ve Kaşgar şehrinin ünlü tüccarı Zunnakhun Bek'e Shamyrbek Datka anısına düzenlenecek sonbahar yemeğı için davetiyeler gönderdi. Misafirlere yarış atlarını hazırlamaları söylendi; at oyunları yapılacaktı. Zenginler, yemeğe sığır bağışladı. Fakirler, örneğın Chor

Tamandar kabilesi, büyük sıkıntı yaşadı. Bazıları kızlarını koyun ödemek için evlendirdi, bazıları oğullarını zenginlerin yanında çalıştırdı, bazıları ise çaresizdi. Göçebe elitler, katkı sağlayamayanları ezdi.

Chor Tamandar Kabilesi ve Yemek Tulkubek ve Atabek, fakir Chor Tamandar yaylasını ziyaret ettiler; sadece iki keçi ve bir oğlak vardı. Koko, bir koyun verdiklerini ve başka koyun bulamadıklarını söyledi. Yaşlı bir adam, geçen yıl büyük oğlunu önceki yemek için zengin bir adamın yanında on sekiz ay çalıştırdığını, küçük oğlunun ise bu yılki yemek için sekiz ay çalıştığını hatırladı; sırtı sakat, eşi hastaydı. Başka bir adam, 13 yaşındaki kızını satmış, diğer kızını yaşlı bir adamla evlendirmek zorunda kalmış ve yalvarmıştı: “Eşimi satmamı mı istiyorsunuz?” Tulkubek, isyan korkusuyla kurnazca yaşlılar için on bir koyun ve her aile için elli koyun sözü verdi; bunlar daha sonra geri ödenecek veya emekle yerine getirilecekti, ama planı kimse bilmiyordu.

Sonbahardaki Yemek Sonbaharda insanlar mevsimlik meralara geri döndü. Bu yıl Tulkubek, anma yemeği nedeniyle onları belirli bir yere yerleştirdi. İki yüz yurt kuruldu ve yemeğe hazırlık başladı. Sadece fakirler koyun ve at kesiyor, eşleri ve çocukları açık hava fırınının yanında yardım ediyordu. Koko’nun kabilesi de yardıma zorlandı; katkı sağlamamalarına rağmen çalışmak zorunda kaldılar. Katılabilmek için uygun kıyafet istediler; ancak bazıları ödünç aldıkları kıyafetlerin bedelini çalışarak geri ödemek zorunda kaldı.

Misafirler ve Gerilimler Misafirler bir hafta önce gelmişti, her yurt kabilenin tamgasını taşıyordu. Aydarbek Datka, yanında Sooronbay Bolush, Alybai Starchy ve at eğitmeni Ashyr ile geldi. Önceki gece, şairi Juma, Toichu Datka’nın şarkıcısıyla doğaçlama şiir yarışmasına girmiş, ama kaybetmişti; bu Aydarbek’i öfkelenmişti. Şarkıcı ve atlı Ergesh, atları sürmek için gönderildi. Tulkubek, Aydarbek’in yurduna geldi; Aydarbek, kötü giyimli Koko ve çirkin eşinin hizmet etmesinden şikâyet etti; onlar elit bir kabileden değildi. Toichu bunu alay konusu yapmıştı. Tulkubek, kurnazca hemen hizmetçileri değiştirdi; zira kendisi ve Zunnakhun Bek, Aydarbek Datka ile planlar yapmıştı.

Tehlikeli Oyunlar ve Kanybek’in Ailesinin Trajedisi

Kanybek ve Choor Flütü Kanybek, Tulkubek’in koyunlarını güdüyordu; anma yemeğini göremeyeceği için üzgündü. Babası, yüzlerce kişi arasında sürüyü çalabilecek birinin olabileceğini söyleyerek onun ayrılmamasını tembihlemişti. Aniden, bir choor flütünden müzik sesi duydu. Atları güden iki adam yaklaştı. Flütü çalan Juma, onun kim olduğunu sordu. Kanybek, köle Sansyz’in oğlu olduğunu saklayıp, Tulkubek’in jigit’inin (savaşçısı) oğlu olduğunu söyledi. Başka bir çobandan choor öğrenmeye çalıştığını ekledi. Juma, Kanybek’in ilgisini fark edince flütü ona uzattı. Kanybek, Juma ve Ergesh’in, babasının memleketi Alay’dan geldiğini öğrendi. Juma, choor ile komuz melodileri çaldı; Kanybek çok sevindi ve onlara et ile çorba götürdü. Juma, onun yetenekli olduğunu söyledi.

Kanlı Oyunlar ve Ödüller Oyunlar başladı. Üç yüz at büyük yarış koştu. Bir diğer yarış ise er saiysh’ti; iki binici, mızraklarla birbirine saldırıyordu. Bu yarış Uluu-Chat ve Alay’ın erkekleri arasında yapılacaktı. Alay’dan ünlü Asanbek geldi, ama Uluu-Chat’tan Koko zorla yarışmaya katıldı. Koko, öleceğini biliyordu. Anma yemeği için koyun vermeyi reddettiği için Tulkubek ve Atabek ondan nefret ediyordu. Koko düelloda öldü. At yarışında birkaç genç binici de hayatını kaybetti. Yarışı kazanan at, Kaşgar yakınlarındaki bir köyden Akhun’a aitti ama Zunnakhun Bek adına koşuyordu. Ödüller arasında bin koyun, yüz at ve bir insan köle vardı. Zunnakhun Bek, insan ödülünün hâlâ geçerli olup olmadığını sordu; Tulkubek “evet” dedi.

Yarışın Bedeli Kanybek’in babası Sansyz, Zunnakhun Bek ve Tulkubek ile Kaşgar’a gitti. Kanybek ve annesi Ajar, Sansyz’in Tulkubek’e hayatı boyunca sadık hizmet ettiği için giysi ve hediyeler getireceğini umarak mutluydu. Bir ay sonra Zunnakhun, Tulkubek, Sansyz ve Zunnakhun’un hizmetçisi Samsakhun geri döndü. Sansyz hiçbir şey getirmemişti ve sürekli öksürüyordu. Gizlice Ajar’a, yarışta insan ödülü olarak Kaşgar’a götürüldüğünü söyledi. Direndiğinde kırbaça dövülmüş, sırtı yara olmuştu. Ajar acıyla ağladı. Karyp’in ailesi onları teselli etmeye geldi. Kanybek, bir keklik pişirdi ama babası ölmek üzereydi.

Bir Kölenin Cenazesi Sansyz, üç gece sonra öldü. Cenaze için kimse gelmedi; yalnızca iki veya üç yoksul insan vardı. Karyp, cesedi yıkadığında kefen olacak bez bulamayınca Tulkubek’in eşi Kumush’tan küçük bir parça istedi ve aldı. Karyp, Mullah Borubay’dan cenaze namazını (janaza) kıldırmasını istedi, ama mullah reddetti. Karyp üzülerek düşündü: “Bir hediye olsaydı, mullah gelirdi.” Zunnakhun, Sansyz’in

Tulkubek'in kölesi olduğunu hatırlatınca, Tulkubek isteksizce geldi. Mullah reddedince, Tulkubek Karyp'e kendisinin namaz kılması gerektiğini söyledi. Kanybek, mezarın yanında durarak Shamyrbek Datka'nın görkemli cenazesini hatırladı ve bir kölenin ölümündeki acı yalnızlığı derinden anladı.

Özgürlüğe

Eski Borç Bir gün Samsakhun acı bir haber getirdi: Tulkubek, Kanybek'i Kaşgar'da Zunnakhun'a köle olarak vermeyi planlıyordu. Fakirler yıkıldı. Ajar, bir zamanlar Sansyz'in, yeni doğan Kanybek için bir şapka yapmak amacıyla Atabek'ten bir kuzu derisi istemesini hatırladı. Atabek, bunun karşılığında otlardan otuz demet talep etmişti. Şimdi, Sansyz öldükten sonra bile, Atabek Kanybek'in hizmet etmesini istiyordu. Tulkubek, Sansyz'in sadık arkadaşı Karyp'in borcu ödemek için on iki yıl çalışacağını ilan etti. Karyp gizlice bir umut fısıldadı: "Alay Vadisi'ndeki babanın ailesinin yaşadığı Kok-Suu'ya kaç."

Kok-Suu'ya Kaçış Zunnakhun Bek, Kaşgar'dan bir Uygur tüccarıydı ve şehirde altmış dükkkanı olduğunu övünerek anlatıyordu. Tulkubek ile birlikte, Rus İmparatorluğu altında Kırgız topraklarına mal götürüp zengin olmayı umarak Alay'dan Aydarbek Datka ile dostluk kurmayı planlıyordu. Bu sırada Ajar ve Kanybek, Uluu-Chat'ten kaçıp Sansyz'in baba tarafının memleketi Alay bölgesine doğru yol aldılar. Aç kurtlar, alacakaranlıkta dişlerini parlatıp onları takip etti. Ta ki yaşlı bir avcı ortaya çıkıp hayvanları vurana kadar. Avcı onları bir mağaraya götürdü ve vahşi bir argali'nin etini sundu. Isınmış ve doyurulmuş olarak, isimlerini sordu ve yolculuklarına yalnızca gün batımından sonra devam etmelerini tavsiye etti.

Raushan ve Joloy'un Hikayesi

Raushan ve Joloy Yaşlı avcı onlara eski bir hikaye anlattı. Bir zamanlar Kadyrbai adında zengin bir yerli adam, savaş sırasında genç bir Kazak kızı olan Raushan'ı esir olarak getirmişti. Kız yalnızca on üç yaşındaydı ve çok güzeldi. Kadyrbai, onunla evlenmeyi planladı ve büyüyene kadar evinde tuttu. Kerech adında yaşlı bir adam ve eşi, bir süre sonra kızı evlat edinmek istediler, ancak Kadyrbai reddetti. Kendi eşi Kanysha kıskançlıktan intihar etti. Kadyrbai, Kanysha'nın ailesine ölüm için geleneksel kun (sığır ve köle ile tazminat) ödedi. Daha sonra on altı yaşındaki Raushan ile evlenmek istedi, ama kızın kalbi, Kadyrbai'nin kayınbirader evine köle olarak götürülen Joloy'a aitti.

Joloy'un Kararı Bir gün Kerech, Joloy ve diğer çobanların sürüyü güttüğü meraya geldi. Dikkatle konuşarak, genç bir adamı seven ve ondan yardım isteyen bir kızın eski hikayesini anlattı. Joloy mesajı anladı; bu Raushan'ın yardım çağrısıydı. Sessizce, bir gün geleceğini söyledi, ne zaman olduğunu bilmeden. Daha sonra Joloy, Kerech'in dağlardaki yalnız evine geldi. Kerech, "Gün geldi, Raushan'ı alacaksın" dedi. Kerech'in eşi onlara gençliklerinden kalma eyer ve kurşunları durduracak kadar sağlam bir savaşçı ceket getirdi.

Raushan'ın Kurtarılması Kerech, Joloy'a tüfek, savaş baltası ve mızrak da verdi. Joloy, geçen yaz altı at çaldıktan sonra bu tüfeği Taşkentli bir tüccardan satın almıştı. Kadyrbai ile Raushan'ın düğünü oyunlar ve ödüllerle düzenleniyordu. Kerech, altın dolu torbaya nişan alıp atla ateş edilen "madeni para atışı" yarışmasını kazandı. Ödül sığırlar ve bir köle çocuk olan Karyp'ti, ama Kerech yalnızca çocuğu aldı ve kendi çocuğu gibi büyüttü. Düğün sırasında Kerech, gizlice Joloy'a işaret verdi. Joloy ata bindi ve ateş açarak Kadyrbai'yi öldürdü. Panik yayılırken insanlar kaçtı ve Joloy, Raushan'ı alarak Kaşgar'a doğru götürdü.

Avcı Joloy Joloy ve Raushan, Kaşgar'da Bakirakhun adında bir Uygur'un evinde kaldılar. Raushan'ın altı kardeşine gitmeyi planlıyorlardı. Joloy, Sadır Datka'dan kaçarken iki at çalmıştı ve Kırgız soylular Kadyrbai'nin katilini arıyordu. Altı eşi olan zengin bir Uygur olan Aznakhun, Raushan'ı istiyordu. Dost gibi davranarak onları evine davet etti ve kaçak olduklarını öğrendi. Hizmetçileri Joloy'u yakalayıp derin bir kuyuya attı. Ertesi gün Raushan ile evlenmeye zorladı. Kız kaçtı ama yakalanacağını bilerek nehre atlayıp canına kıydı. Joloy, on beş yıl hapis kaldıktan sonra kaçtı. Yaşlı avcı Kanybek ve annesine bakarak sessizce, "O Joloy benim" dedi.

Joloy'un Veda'sı Joloy hikayesine devam etti. Yıllar önce arkadaşı Bakirakhun, Raushan'ın hâlâ yaşadığını yazmıştı. Joloy'un öldüğüne inanan Raushan, Hoten'de Emilakhun adında zengin biriyle evlenmiş ve bir kızı, Anarkhan'ı dünyaya getirmişti. Daha sonra Joloy onu bulmak için Kaşgar'a gitti, ama Bakirakhun çoktan ölmüştü. Emilakhun adında birkaç adam vardı; birisi yıllar önce ölmüş, ailesi Kaşgar'a taşınmıştı, deniyordu. Ajar ve Kanybek'i dağlardan geçirirken Joloy durdu. "Artık güvendesiniz. Nura Nehri'nin ötesinde, Alay Vadisi'ndeki Kok-Suu var." Sonra yumuşak bir sesle ekledi: "Ajar, seni tanıyorum. Bir zamanlar Shamyrbek'in karısından seni korumuştum. Kanybek, iyi bir adam ol ve sırlarını koru."

Yakalanış

Köy Yemini Sabah olduğunda Tulkubek ve köylüler, Ajar ile Kanybek'i bulamadılar. Zunnakhun Bek, Tulkubek'i suçladı: "Köleyi bana vermek istemediğin için onu sakladın." Tulkubek derinden aşağılandı. Köylülerin sorgulanmasını emretti ve Borubay adındaki mullah'tan onları Kur'an'a el basarak yemin ettirmesini istedi. Köylüler sırayla ellerini kutsal kitaba koyup hiçbir şey bilmediklerini söylediler. Tüm yeminleri dinledikten sonra Borubay, Ajar ve Kanybek'in kendi başlarına kaçmış olmaları gerektiğini söyledi. Tulkubek sessiz kaldı, kalbinde öfke yanıyordu.

Nura Boyunca Yolculuklarında Ajar ve Kanybek, aniden yakalamak için gönderilen atlı çobanlarla karşılaştılar. Orta yaşlı bir çoban olan Janybay, araya girerek onlara kaçmaları için yardım etti. Nura Nehri boyunca, beş erkek kardeşi olan ve Tulkubek'in kayınpederi Kadyrbek Datka'nın çadır kampı vardı. Bir atlı, Ajar ve Kanybek'i arayan bir mektup getirdi; çobanlar, Janybay'ın onları kaçırmalarına izin verdiği için şikâyet ettiler. Janybay sessizce durdu, suçluluk duyuyordu. Nura Nehri üç kola ayrılıyordu. Ajar ve Kanybek, Çin ile Rus İmparatorluğu arasındaki son sınır kontrol noktası olan Zymkana'ya ulaştılar; telgraf telleri ve küçük Uygur tarzı evler vardı. Bölge gürültülüydü ama nehri geçmediler. Nehir kollarının ötesinde bir tepe vardı; eğer orayı geçerlerse Rus topraklarının güvenliğine ulaşacaklardı. Ancak üçüncü kola yaklaşırken, kendilerini kovalayan insanları gördüler. Sınır görevlileri tüfeklerle geldiler ve Ajar ile Kanybek perişan oldu.

Kanybek'in Köleliği Kadyrbek bir haberci gönderdi: Ajar ve Kanybek yakalanmıştı. Onlar Tulkubek'e teslim edildi ve Kanybek, köle olarak Kaşgar'a götürülecekti. Karyp, eşi ve Samsakhun umutsuzca ağladılar. Kanybek bir ata bindirildi, arkasında bir kızak çekiliyordu. Yorgun, bitkin ve kederli annesini kucaklamak istedi ama kimse izin vermedi. Ajar sessizce ağladı, ayrılığı durduracak gücü yoktu. Çocuğun kalbi yanıyordu; dağlar bile sanki matem tutuyordu, zirveleri hüznle ağırlaşmıştı.

Kanybek'in Kaşgar'daki Hayatı

Kaşgar Şehrinde Kanybek, Kaşgar'da Zunnakhun'un annesi Supakhan'ın kişisel kölesi olarak yeni bir hayata başladı. Supakhan acımasızdı; sık sık Kanybek'i, Samsakhun'u ve onun eşi Aybadak'ı döverdi. Supakhan, kızı Batmakhan ve gelini Ainarsakhan'la birlikte çeşitli oyuncak kutlamaları ve ziyafetlere katılırdı. Zunnakhun'un ise başka şehirlerde üç eşi vardı ve ertesi yaz Alay'dan Aydarbek Datka'nın kızını almayı planlıyordu. Supakhan gelini Ainarsakhan'ı severdi, ama oğluyla sık sık kavga ederdi. Ayrıca, vefat etmiş kocası Emilakhun'un ve son eşi Raushan'ın kızı Anarkhan'a karşı da sert davranırdı.

Raushan'ın Hikayesi Bir gün Samsakhun, Kanybek'in babasının arkadaşı ve Zunnakhun'un hizmetçisi, eşi Aybadak'la birlikte Raushan'ın hikayesini anlattı. Kanybek heyecanlandı; Joloy'dan daha önce dinlemişti. Onlara Raushan'ın nehre atladıktan sonra, nehir kenarındaki derin bir çukura tutunduğunu söylediler. Emilakhun'un kervanı onu buldu, kurtardı ve Khoten şehrine götürdü. Şifacılar çağırıldı ve cömert ödüller vaat edildi. Emilakhun Raushan'ı sevdi ve şifacılar onun zatürresini iyileştirdi. Daha sonra Raushan, Zunnakhun'a "kardeşi" Joloy hakkında sordu. Samsakhun, Joloy'un hapishanede askerleri öldürdüğü için Dar, yani "Kafatası Yeri"nde idam edildiğini öğrendi. Raushan bir kız çocuğu dünyaya getirdi; Anarkhan, ve kız yedi yaşındayken muhtemelen Supakhan tarafından zehirlenerek öldü.

Raushan'ın Kızı Anarkhan Supakhan, Anarkhan'dan nefret ediyordu; çünkü Anarkhan'ın güzelliği ve çekiciliği, kızı Batmakhan'dan fazla sayılıyordu. Anarkhan bu yüzden dövüldü ve dışarı çıkması kısıtlandı. Kanybek, kendilerine yardım eden Joloy'u düşündü; Tulkubek tarafından öldürülmüş olabileceğinden

korkuyordu. Aynı zamanda Anarkhan'ın iyi yüreğine de hayran kaldı. Bir gün Anarkhan annesinden bahsetti; onun Kırgız veya Kazak olduğunu, iki halkın aynı olduğunu düşündüğünü anlattı. Şehir yaşamını anlattı, Kanybek de göçebelerin yaylalarda nasıl yaşadığını açıkladı. Sonra Raushan'ın Joloy'a adadığı şarkıyı Kazakça söyledi. Kanybek büyüldü; güzelliği, zarafeti ve olağanüstü çekiciliği kalbini titretti. O anda dünyadaki en güzel kızın Anarkhan olduğunu hissetti.

Bir Hediye Samsakhun kısa süre önce Uлуу-Chat'ten dönmüş, Zunnakhun'un ticaret işleriyle ilgilenmişti. Kanybek annesi Ajar'ı sordu. Samsakhun ise onu görmediğini, Kumush'un baba köyüne gittiğini söyledi. Ajar, oğluna nakışlı bir eşarp yapacağına söz vermişti. Kanybek, annesinin hediyesini alamadığı için üzgündü. Ancak Samsakhun gerçeği biliyordu: Ajar, ölen Kumush'un babasının, yani Tulkubek'in kayınpederinin ziyafeti için köle hediyesi olarak gönderilmişti. Anarkhan bunu öğrenince Aybadak'tan annesi Raushan'dan iki nakışlı eşarp getirmesini istedi. Bunlardan birini Kanybek'e verdi ve çocuk büyük bir sevinç yaşadı.

Kanybek'in Cesareti ve Supakhan'ın Öfkesi Anarkhan'ın Kanybek'e eşarp verdiğini öğrenen Supakhan öfkeyle delirdi. "Sen bizim seviyemizde olmayan köleyi seviyorsun!" diye bağırarak Anarkhan'ı bütün gece dövdü. Kanybek, bakmakla sorumlu olduğu bir ata binip kaçmaya çalıştı, ama engellendi. Zunnakhun ona bir parça arazi kazdırarak kendi mezarını kazdırdı. Kanybek, "Gömülmek için güzel bir yer" deyince, Zunnakhun onun cesaretinden şaşkına dönerek neredeyse onu vuruyordu. O sırada Alay'dan Aydarbek Datka'dan bir mektup geldi; mektupta Kanybek'in, Zunnakhun'un gelecekteki eşinin başlık parası için istenildiği yazıyordu. Supakhan onu zehirlemeye çalıştı, ama Anarkhan ağlayınca Kanybek durdu ve Anarkhan çay bardağını dökerek işaret etti.

Kanybek'in Dönüşü Kanybek, Zunnakhun'un hizmetçileri Samsakhun ve diğerleri eşliğinde, mal kervanıya Alay'a götürüldü. Bir gün fırsatını bulup kaçtı. En iyi atlardan birine binerek Uлуу-Chat'e doğru gitti. Babasının mezarını aradı, ama bulamadı. Eski kampına gitti, ama ailesinden kimse kalmamıştı. Annesini düşünerek kalbi ağırlaştı. Sonunda geri dönmeye karar verdi; daima iyi davranmış olan Samsakhun ve eşi için sorun yaratmak istemiyordu. Geri döndüğünde, Samsakhun ve diğer iki adam onun hayatta olduğunu görünce büyük sevinç yaşadı.

Kanybek'in Alay Bölgesindeki Hayatı

Aydarbek Datka'nın Yaylası Samsakhun ve tüccar kervanı, Alay bölgesinde güçlü bir lider olan Aydarbek Datka'nın yaylasına ulaştı. Datka'nın iki eşi vardı: Saltanat ve Erkeaiym. Saltanat'ın üç çocuğu vardı: Aiymbacha, Karabek ve Kylych; Erkeaiym'in çocuğu yoktu. Aiymbacha, Zunnakhun'a başlık parası olarak verilecekti. Kaşgar'daki insanlar, Aiymbacha'nın nasıl bir gelin olduğunu merak ediyordu. Samsakhun dikkatle cevap verdi: "Bir kız, babasının şanı altında yaşar; onu kendiniz görün." Oshurakhun yaylaya gidip döndü ve gülerek, Aiymbacha'nın çirkin olduğunu söyledi. Bu sırada Zunnakhun'un malları satıldı ve Oshurakhun gizlice ipek kumaşın fiyatını artırarak kâr sağladı.

Alay'da Hayal Kırıklığı Rus İmparatorluğu altında kölelik daha nadir olmasına rağmen, Datkalar ve diğer soylular hâlâ hizmetçilerini ve kölelerini elinde tutuyordu. Kanybek, başlık parası olarak Alay'a geldi ve koyun gütmeye başladı. Yaşlı çoban Chong Koychu onu yaylasına davet etti; burada eşi Surmash ve kızları Begaiym yaşıyordu. Samsakhun, Kanybek için biraz kumaş bırakmıştı ve Surmash ona nazikçe yeni kıyafetler dikti. Bu, orada bulduğu tek teseldi. Kısa sürede Kanybek, Alay'daki Kırgız soylularının hayalini kurduğu kadar iyi olmadığını fark etti. Aydarbek Datka ve diğerleri, Tulkubek kadar sertti. Annesini düşünerek, Chong Koychu'nun yalnızca birkaç hayvan için yirmi yıl hizmet ettiğini söylediğini dinledi.

Kutsal Eşenlerin Hikayesi

Kutsal Kitap ve Kara Kedi Bir gün, Sabyrjan Eşen liderliğinde eşenler, yani dini kişiler, yaylaya geldi. Sabyrjan Eşen her ruhun kaderini "bildiğini" iddia ediyordu. Geçen yıl köydeki herkesi kayda almıştı ve şimdi diğer eşenler onun nüfus kaydını Arap harfleriyle yazılmış, kimsenin okuyamadığı kalın kitaplara geçiriyordu. İnsanlar, bereket ve muska almak için sıraya girdi. Sabyrjan, "kutsal" kitabını açıp, Eşen'in eşi Sanambu'yu zina ile suçladı; oysa daha önce ziyaretinde onu zorlamıştı. Sanambu gerçeği ortaya çıkardığında Sabyrjan utanç içinde kaçtı ve intikam almak istedi; kısa süre sonra Sanambu intihar etti. O

gece Kanybek, Sabyrjan'ı Erkeaiym'in yanında öpüşürken gördü. Ertesi sabah, Kanybek yurunda çay içerken, Sabyrjan Eşen arkasında kötü bir kara kedi taşıdığını söyleyip onu dışarı çıkarmasını emretti.

Kanybek ve Kötü Kara Kedi Gece, Kanybek Sabyrjan'ı Erkeaiym'in yurduna yaklaşırken gördü. Dişleriyle eşenin paltosunu çekip köpek gibi havlayarak üzerine atıldı. Sabyrjan, paltosunun kaybolduğunu iddia ederek Erkeaiym'i uyandırdı. Kanybek, paltosunu geri vermeden önce içindeki "kötü kara kedi" yakalamasını istedi. Aydarbek Datka'dan korkan Erkeaiym yalvardı. Sabyrjan, yüz som ve gizlilik sözü verdi. Kanybek olayı Juma'ya anlattı, Esen ise eşinin geçmişte Sabyrjan'ın işlediği suçları öğrendi. Adamlar Sabyrjan'ı dövdü ve Saltanat, eşenin suçlarını bildiği ve saygısızlığa öfkeli olduğu için onu yayladan kovdu.

Gerçek, Din ve Eğitim

Müziğin Hediyesi Kanybek, Juma ile tanıştı. Juma, Uluu-Chat'te ona bir choor flüt vermiş olan Chong Koychu'nun kayınpederiydi. Juma, Kanybek'e sabırla komuzda (telli çalgı) melodiler öğretti, parmaklarını dikkatle yönlendirdi. Kanybek her notayı titizlikle çalıştı; her melodi, ruhunda özgürlüğe bir adım gibi hissettirdi. Bir gün Chong Koychu'nun kızı Begaiym ona yeni bir komuz hediye etti; bu, sessiz ama anlamlı bir güven ve cesaret işaretiydi.

Kanybek, Akmat Mullah ile Tanışıyor Kanybek, köle olarak yıpranmış giysileriyle ve donmuş ayaklarıyla yürüyordu. Chong Koychu ve eşi ona yeni giysiler vermişti, ama Aydarbek Datka'nın eşi Saltanat, giysileri dervişe verdi; köle statüsündeki Kanybek'in yeni kıyafet giymesine izin yoktu. Neredeyse yürüyemeyen Kanybek, Akmat Mullah için ateş yakmak zorunda bırakıldı. Akmat Mullah yirmi beş yaşındaydı, paraya pek değer vermezdi; Ramazan'da veya cenaze namazında bile sade yaşardı. Aydarbek'e, İslam'da çıkar peşinde koşmanın doğru olmadığını öğütledi. Akmat'ın Rusçayı bilmesinden etkilenen Aydarbek, onun yeteneğine hayran kaldı ama neden tercümanlık yapmadığını anlayamadı.

Gerçeğin Öğretmeni Akmat Mullah, Begaiym'in Kanybek'e hediye ettiği komuzdaki işareti gördü ve gülümseyerek Kanybek'i utandırdı. Hayatını Kanybek'le paylaştı: Yetim kalan Akmat, Adigine Starchy tarafından evlat edinilmiş ve Rus avukatı Burev'in yanına verilmişti. Burada Rusça öğrenmiş, Burev'in kızı Zoya'ya bakmış ve edebiyat eğitimi almıştı. Altı yıl Rus okulunu tamamladıktan sonra medreseye gidip İslami ilimlerde uzmanlaştı. Burev onu yoksullara yardım etmeye teşvik etmişti; Akmat, Burev'in devrimci yazılarını Çar karşıtı olarak tren istasyonunda dağıtmıştı. Burev tutuklanınca kaçtı ve Kazak ve Kırgız köylerinde gizlice hem İslam hem de Rusça öğretti. Alay'da öğretmenliği, Aydarbek Datka'yı ilgilendirmede; yerel mollaların İslam'ı farklı yorumladığını fark etti. Akmat, yalnızca adil ve gerçek öğretmenliği verdiğini anlattı ve Kanybek'i de öğretmek istediğini söyledi.

Kanybek'in Melodisi ve Akmat'ın Sınavı Kanybek, şarkılarıyla kadınlar ve gençler arasında ün kazandı. Bir gün genç kızlar, onun koyunları otlatığı yaylaya gelerek şarkı söylemesini istediler. Kanybek söyledi ve sevinç etrafa yayıldı. Daha sonra Juma'dan öğrendiği "Koychunun Kuusu" (Çobanın Melodisi) melodisini arkadaşları için çaldı. Bu sırada Aydarbek Datka, Oş'taki soylulardan gelen bir mektup aldı; Akmat Mullah'ın gerçek bir mullah olmadığını, Ruslarla yaşadığını ve İslam'da haram olan domuz eti yediğini iddia ediyorlardı. Polis Akmat'ı aradı; yaralandı ve belki tutuklandı, ama kaderi bilinmiyordu.

Kanybek'in Düğündeki Zaferi Zunnakhun ve Aiymbacha'nın düğünü başladı. Zunnakhun Aiymbacha'yı sevmese de, Aydarbek Datka evliliğin kendi adını onurlandırıldığını ve Rus İmparatorluğu altındaki Kırgız topraklarında ticareti güvenceye aldığını savundu. Aydarbek gururlu, otoriter, bilgeliği ve adaleti ile saygı gören bir liderdi, ama her zaman rakiplerine karşı temkinliydi. Uzun süredir rakibi olan Toichu Datka, keskin gözleri ve rekabet ruhuyla düğüne katıldı; her zaman Aydarbek'i oyunlarda ve etkide geride bırakmayı hedefliyordu. *Ulak tartysh* gibi oyunlar oynandı; bu, keçi kapma yarışmasıydı. Kanybek, atı olmadığı için Esen'in boğasını veya öküzünü kullanarak izledi. Toichu Datka kim olduğunu sordu; Kanybek, Aydarbek'in kölesi olduğunu itiraf etti. Toichu Datka onu alaya aldı ve Kanybek'i oyuna çekti. Kanybek ilk turu kazandı ve ödülü Aydarbek'e getirdi; Aydarbek zaferle gururlandı. İkinci turda Esen'in atına binerek tekrar kazandı. O gün Begaiym koyunlarını otlatıyordu; Kanybek onu kucaklayıp öptü, ama Begaiym, görgü kuralları gereği geri çekildi.

Kanybek'in Evliliği, Adaletsizlik ve Boşanma

Kanybek'in Sınavları ve Özgürlük Düşünceleri Kanybek, Begaiym ile evlendi ve küçük çadırları kayınpederinin çadırının yanında kuruldu. Kayınpederi başka bir yaylaya taşındığında, o yaz Aydarbek Datka'dan özgürlüğünü istemeyi düşündü. Düşün oyunlarındaki zaferleriyle statüsü yükselmiş ve artık bir at çobanı olmuştu. Bir gün hırsızlar, Alybai Starchy'nin çobanını öldürdü ve Kanybek'i yaraladı. Hırsızlar Toichu Datka'ya aitti; daha sonra Toichu, ona saygı ve af göstererek davet etti. Kanybek aylarca hasta kaldı, çünkü Aydarbek başka bir yaylaya taşınmıştı. Ona, sağlığını kontrol etmek için iki chanach (kımız dolu koyun derisi kabı) ve bir torba kuzu eti gönderildi. Bu jest, özgürlüğü üzerine yeniden düşünmesine neden oldu. Samsakhun, Kanybek'e Anarkhan'ın zengin Kerimakhun ile evlendiğini, Zunnakhun tarafından zorlandığını söyledi.

Tazminat ve Boşanma Birkaç gün önce Kanybek, Aydarbek Datka'dan özgürlüğünü istemişti; Datka "Göreceğiz" demişti. Bir gün, zengin bir adamın kızının düşününde, erkekler ve kadınların birlikte şarkı söyleyip çalmasını gerektiren bir oyun düzenlendi. Kanybek'ten Sooronbay Bolush'un kızıyla birlikte şarkı söylemesi istendi, ama kız reddetti; çünkü Kanybek bir köleydi. Ertesi gün, öfkeli Sooronbay adamlarını at çobanının yanına gönderip atları çalmalarını emretti, ama Kanybek üçünü de yendi. Sooronbay, şikayet için Aydarbek Datka'ya gitti. Kanybek, adamların hırsız olduğunu açıklayarak Sooronbay'ı utandırdı. Yine de Kanybek, Sooronbay'ın kızına saygısızlık edip adamlarını dövdüğü için on sekiz sığır tazminat ödemeye mahkûm edildi. Kanybek'in ödeyecek hiçbir şeyi yoktu. Molla, karısını satarak ödeyebileceğini söyledi. Begaiym getirildi ve molla, boşanmayı gerçekleştirmek için Kuran'dan ayetler okudu. Yaşlı bir adam on sekiz sığırı ödedi ve Begaiym onunla evlenmek zorunda kaldı; Begaiym, adaletsizlik karşısında gözyaşlarına boğuldu.

İhanet ve Kaçış Begaiym, üç karısı olan ve erkek çocuğu olmayan altmış yaşındaki bir Eshen ile evlendirildi. Molla, Begaiym'in rızası olmasa da evliliği geçerli kıldı. Bu sırada Kanybek şiddetle dövüldü ve sağanak yağmur altında hayvanların yanında bırakıldı. Eshen ağladı, Begaiym'in annesi Surmash geldi ve gözyaşlarına boğuldu, ama kimse Aydarbek Datka'nın zalim emirleri yüzünden müdahale edemedi. Kanybek, daha iyi bir hayat umudunu tamamen yitirdi. İyileştiğinde artık at çobanı değildi, sıradan bir çobandı. Sakin, mutsuz ve donuk davranarak herkesin delirdiğini düşünmesini sağladı. Bir gün, erkekler yokken, Aydarbek Datka'nın en iyi atını alıp kaçtı.

Kanybek'in Umutsuz Girişimi Kanybek, hızlıca atına binip arkadaşı Japek'in yanına gitti; Japek, başka bir zengin adamın atlarını otlatıyordu. Kaçış hikâyesini anlattı ve Begaiym'i kurtarması için yardım istedi. Ertesi sabah, Japek, Aydarbek Datka'nın Ashyr'ı (at eğitmenini) atın çalınmasına izin verdiği için diri diri yaktığını öğrendi. Japek, Begaiym'e Kanybek'in akşam geleceğini haber verdi. Begaiym, Kanybek'in beklediği tepeye koştu ve birlikte atlayarak kaçtılar. Ama bazı Eshen'in çobanları onları gördü. Köyde kaos çıktı. Kanybek neredeyse ölmek üzereyken Eshen tarafından kırbaçlandı. Begaiym dövüldü, saçları kesildi, dikenlerle işkence gördü ve güç bela hayatta kaldı.

Kanybek'in Tehlikeli Hamlesi Kanybek, bir kulübede bağlı şekilde yatıyor, kötü bir şekilde dövülmüş ve neredeyse bilinçsizdi. O gece, arkadaşları Japek ve Kubat gizlice gelip onu kurtardı. Bağlarını çözdüler ve daha önce kaçmayı denediği aynı ata binmesine yardım ettiler. Gece karanlığında, Kanybek yeniden dağlara doğru kaçtı. Kayalık yollarda, Japek'e Uлуу-Chat'e gidip annesini görmesini söyledi. Kanybek, Begaiym'in hâlâ hayatta olup olmadığını merakla sordu. Japek, ceza aldıktan sonra Begaiym'in kaybolduğunu söyledi. Kimse ne olduğundan emin değildi. Bunu duyan Kanybek, en kötü ihtimali düşündü; Begaiym'in öldürülmüş olabileceğinden korktu.

Aileyle Kavuşma

Gizli Kanın Melodisi Kanybek, Kok-Suu'yu geçerek Uлуу-Chat'e doğru at sürdü ve yoğun bir ormanda dinlendi. Atı otlarken, iki kuu melodisi çaldı. Eski bir çift ortaya çıktı ve ona teşekkür etti. Kendilerini Urum ve Turum olarak tanıttılar; bir zamanlar Chuy vadisinden Alay'a köle olarak götürülmüşlerdi ve tek oğulları Sansyz, Uлуу-Chat'te ödül kölesi olarak alınmıştı. Yaşlı kadın, Sansyz'in eşi Ajar ve oğulları Kanybek'i

hatırlayıp gözyaşlarına boğuldu. Kanybek kimliğini gizledi, fakat “Karagul Botom, çocuğum” adlı hüznü ağıtı çalarak Sansyz’in ölümünü açıkladı. Çift gözyaşlarına boğuldu. Kanybek giderken onlardan torunlarını kutsamalarını istedi, kendisinin sadece Kanybek’in arkadaşı olduğunu söyledi. O uzaklaşırken, çift onun bizzat Kanybek olduğunu fark etti.

Uluu-Chat’e Varış Kanybek Uluu-Chat vadisine ulaştı ve eşyalarla yüklü eşekleri süren üç adamla karşılaştı. Tulkubek’in yaylasını bilip bilmediklerini sordu, ama onlar bilmiyordu. Bir süre sonra, yamaçta bir kaynağın yanında oynayan genç bir kız fark etti. Adını sorduğunda kız korktu ve sessizce onu ev olarak kullandığı bir mağaraya götürdü. Mağaranın içinde birçok argali postu ve kurutulmuş et parçaları vardı. Yatar halde hasta bir kadın başını yavaşça kaldırıp onun kim olduğunu sordu. Kanybek, dilenci olduğunu söyledi ve kızın adını sordu. Kız, Sakaday olduğunu söyledi.

Kavuşma Kısa süre sonra odun taşıyan yaşlı bir adam geldi. Kanybek, Tulkubek’in köyünden insanları aradığını söylediğinde, adam onun komuzunu fark etti ve tanıdı; Juma’nın Alay’dan yaptığını söyledi. Bir başka yaşlı avcı, bir argali’nin cesedini sürükleyerek geldi. Adamlar, Aydarbek Datka’nın atını çalan ve Tulkubek’in de aradığı kaçak Kanybek’ten bahsetti. Kanybek, hasta kadını sordu. Onlar Ajar olduğunu, Kadyrakhun’un karısı, bir zamanlar Ergesh Datka’nın kölesi olduğunu, yaşlılıkta özgür kaldığını ve tek kızının Sakaday olduğunu anlattı. Joloy, Kadyrakhun’un seyahat sırasında Ajar’ı yaraladığını söyledi. Bunu duyan Kanybek kimliğini açıkladı. Ajar, görme yetisini kaybetmiş olmasına rağmen doğum lekesinden onu tanıdı. Sarıldılar ve Kanybek, annesi ve kız kardeşini bulmanın sevincini yaşadı.

Nura Nehri Kıyısında Kavuşma Tulkubek, çalınan atı ve Kanybek’i konu alan Aydarbek Datka’dan mektuplar aldı. Zunnakhun da atın geri verilmesini ve Kanybek’in kendisine teslim edilmesini istedi. Bu sırada Tulkubek, Nura Nehri’nde küçük bir adada yaşayan küçük bir kız hakkında dedikodular duydu. Kızı gören birini davet etti ve adamlarıyla birlikte nehir koluna gidip beklediler. Kız su almak için geldiğinde, sessizce onu takip ettiler ve çadırını buldular. Joloy ve yaşlı bir adam yiyecek ve giysi toplamak için ayrılırken, Kanybek uyudu. Annesi, büyük bir sevinçle ona olan sevgisini ve şefkatini gösterdi.

Kanybek’in Kashgar’daki Hapis Günleri

Alym’in Kanybek’i Arayışı Alym, kan bağı olmamasına rağmen kardeşi saydığı Kanybek’i bulmak için Kashgar’a yola çıktı. Çinli arkadaşı Li’yi bulamayınca bir kervansarayda kaldı ve Zunnakhun hakkında konuşulanları işitti. Böylece Zunnakhun’un kayınbiraderi Kerimakhun ile tanıştı ve Zunnakhun’un evinde hizmetçi olarak çalışmaya başladı; Supakhan ona ilgi gösterdi. Bir gün Samsakhun ve eşi Aybadak, Kanybek’i arayan, ağlayan genç ve güzel bir kadını getirdi: Anarkhan’dı. Alym, Kanybek’in hapiste olduğunu da öğrenmişti. Kötü bir rüya gördükten sonra tutuklulara yardım etti, Kanybek’e ekmek götürdü. Eve dönerken Li ile tekrar bir araya geldi. Fakirlikle mücadele eden Alym ve kuzeni Chan, Kanybek’i hapisten kurtarmaya çalıştı, ancak duvarı delme girişimi başarısız oldu ve Chan öldü.

Alym’in Gizli Planı Alym, Kerimakhun’un evinde atlara bakmaya başladı. Genç bir kız olan Daryakhan ona ilgi gösteriyordu. Kerimakhun şehri yedi ay boyunca terk etmeyi planlayınca Alym, Daryakhan ve Anarkhan ile kaldı. Bir akşam yemek sırasında Anarkhan, Alym’e halk hikayeleri ve fıkralar bilip bilmediğini sordu; Alym, Kanybek ve Anarkhan’ın hikayesini bilmezmiş gibi anlattı. Anarkhan bir anda, Alym’in bir şey saklayıp saklamadığını ve Kanybek’i tanıyıp tanımadığını sordu. Anarkhan kendi hikayesini anlattı, hâlâ Kanybek’i sevdiğini ve kocası Kerimakhun’u asla sevmediğini itiraf etti. Birlikte Kanybek’i hapisten kurtarmak için gizlice plan yapmaya başladılar.

Appakh Kojo ile Plan Kashgar’da insanları iyileştirdiğini iddia eden Appakh Kojo adlı biri vardı. Anarkhan, Alym’i zengin bir Kırgız bey kılığına sokarak yanında altın torbasıyla Kojo’ya gönderdi. Alym, kız kardeşinin hastalandığını söyledi. Kojo onu getirmesini istedi; fakat Anarkhan, Gulsarakhan’ı kurtarmasını rica etti. Gulsarakhan, bir zamanlar Joloy ve Raushan’a yardım etmiş Bakirakhun’un kızıydı ve fuhuşa zorlanmıştı. Alym, çarşıda onu buldu ve gizlice Çinli arkadaşı Li’nin fakir evine getirdi. Daryakhan da oradaydı; Gulsarakhan, Alym’in iyiliğini fark etti.

Tehlikeli Bir İstek Aym ve Anarkhan, Gulsarakhan'ı genç bir Kırgız kızı gibi giydirip Appakh Kojo'ya götürdüler. Kojo, güzelliğini görünce hayran kaldı ve hızlıca Kuran ayetleriyle bir tılsım hazırladı. Kojo'nun yardımcıları Aym ve Gulsarakhan için bir akşam yemeği bile düzenledi. Aym, Kojo'nun ona aşık olduğunu fark etti. Bu durumu kullanarak gizlice Kanybek'i hapisten kurtarması için yardım istedi. Kojo tereddüt etti; görevin tehlikeli ve zor olduğunu, çünkü Zunnakhun'un Kanybek hakkında zaten rapor verdiğini söyledi.

Evde Şüpheler Bir gün Supakhan, Aym'in Kanybek'in işlerine dalması nedeniyle atların bakımsız olduğunu fark etti. Kızgınca neden atlara bakmadığını sordu. Anarkhan, bu işin onu ilgilendirmedığını söyledi. Alınan bu cevap Supakhan'ı öfkeliendirdi ve Kerimakhun'a, Aym ile Anarkhan arasında romantik bir ilişki olabileceğini yazdı. Bu suçlama, Aym ve Anarkhan'ı tehlikeye attı; Kerimakhun şehirde olmasa da hâlâ güçlüydü.

Aym'in Hesaplı Akşam Yemeği Aym, şatafatlı bir akşam yemeği düzenledi, Appakh Kojo ve yerel bir yönetim görevlisini davet etti. Daryakhan ve Gulsarakhan da vardı; güzellikleri konukların dikkatini çekti. Yemek planı, Aym'in güven ve itibar kazanmasını sağladı. Yönetim görevlisi, misafirperverlikten etkilendi ve Aym'i üst makama tanıttı. Böylece Aym'in, bir gün yetkililer üzerinde etki kurarak Kanybek'i serbest bırakma şansı doğmuş oldu.

Anarkhan'ın Direnişi Kerimakhun akşam eve döndü, büyük bir hançerle öfkeyle geldi. Anarkhan bir sorun sezinledi ve silahı ele geçirip kime zarar vermek istediğini sordu: ona mı, Aym'e mi, yoksa Daryakhan'a mı? Anarkhan, Kerimakhun'un yokluğunda yalnızca Supakhan, Batmakhan ve Aynysakhan'ın ziyaret ettiğini söyledi ve Supakhan'ı iftirayla suçladı. Aym'in kendi oğlu, Daryakhan'ın da kendi kızı gibi olduğunu, evlilikleri için söz verildiğini belirtti. Anarkhan, Kerimakhun'u Supakhan'ı çağırıp herkesi açıkça öldürmeye veya kendisinin onu durdurmaya çağırırdı. Kerimakhun korktu ve tereddüt etti. Aym, Daryakhan ile evlilik planını onayladı. Kerimakhun utanç içinde uzaklaştı, dönüşünü kimseye açıklamamaları konusunda uyardı.

Başlık parası Aym, Appakh Kojo'nun da bulunduğu yönetim görevlisinin evine Li ile geldi. Kanybek'i hapisten kurtaramayacaklarını söylediler ama Gulsarakhan ve Daryakhan ile evlenmeye ilgi gösterdiler. Aym zekice cevap verdi: Ebeveynleri henüz gelmişti ve "kız kardeşi" Gulsarakhan ve "kuzeni" Daryakhan'ın evlilik izinlerini istemişti. Ebeveynleri yalnızca bir şartla kabul etti: Eğer damatlar gelecek yıla kadar bekleyemeyeceklerse, her biri beş yüz altın zer ödeyecekti.

Açgözlülük Yönetim görevlisi gülümsedi: "Kırgızlar bazen bin koyun ve sekiz yüz at verir, beş yüz altın zer uygundur." Appakh Kojo ise açgözlülüğü ile ünlüydü ve para ödemeyi sevmezdi. Görevli onu alaya aldı, ödemeyi reddederse kendisinin ödeyip iki kızı da evleneceğini söyledi. Kojo telaşla itiraz etti, bunun şeriata aykırı olduğunu savundu. Allah'a yemin ederek, beş yüz altın zer'i derhal ödeyeceğine söz verdi; hatta görevli ödeseydi bile parayı geri verecekti.

Rescue from Prison

The Secret Bargain Aym and Li approached the chief prison official, offering five hundred gold zer. They requested the release of three prisoners: Kanybek, Chan, and a Uyghur man named Dautakhun, promising loyalty and friendship in return. The powerful official agreed. Secretly, he killed the prison guard with a dagger, placed the bloody weapon in the key keeper's office, and gave the frightened key keeper the five hundred gold zer, ordering him to release the prisoners immediately. Confused and terrified, the key keeper complied without resistance.

A Cruel Deception After the prisoners were free, the chief official demanded the five hundred gold zer back, promising to return it later. The key keeper, still terrified, handed over the money. The official then fired several shots into the sky to raise an alarm. When other officers arrived and inspected the office, they discovered the bloody dagger. The key keeper was falsely accused of murder and executed the next day.

Özgürlük ve Yeni Bir Hayat Kurmak

Kanybek'in Kaşgar'daki Günleri Kanybek, Kaşgar'ın banliyösünde, Dautakhun'un babası Jalilakhun'un evinde kaldı. Burada yaşlı Çinli şifacı Chzhu Vey Hu, onun tüberkülozunu ve donmuş ayaklarını tedavi etti. Bir gün Samsakhun aracılığıyla bir mektup aldı; mektupta Begaiym'in kaybolduğu yazıyordu. Bu haber onu derin bir üzüntüye boğdu. Yakında Anarkhan geldi ve rahatsız edici haberler getirdi. Supakhan'ın, Anarkhan'ı küçük düşüren bir mesaj nedeniyle Kerimakhun'un geri dönüp dönmediğini Zunnakhun'a sorduğunu söyledi. Ancak Kerimakhun ortada yoktu ve herkes onun başına kötü bir şey gelmiş olabileceğinden korkuyordu.

Tehlikeli MektupSupakhan'ın mektubu, Anarkhan'ın Alym ile ilişkisi olduğu ve Kanybek'in Aydarbek Datka'nın atını çaldıktan sonra hapisten anahtar görevlisinin yardımıyla serbest kaldığı gibi iddialar içeriyordu. Bu suçlamalar, Kanybek, Anarkhan ve Alym için ciddi bir tehlike yaratıyordu. Anarkhan, durumu Kanybek'e anlattı ve Kaşgar'daki ortamın artık güvenli olmadığını söyledi. Şehirde Anarkhan ve Alym hakkında kötü söylentiler hızla yayılmıştı.

Kaşgar'dan Kaçış PlanlarıAlym, Kanybek'e, her zorluğu birlikte göğüslediği Anarkhan ile evlenmesini önerdi. Kanybek, kayıp Begaiym'i düşünerek tereddüt etti, ancak Alym ona güvende ve özgür olduğunu bilmenin mutluluğunu vereceğini söyledi. Kısa süre sonra Kanybek ile Anarkhan evlendi, Alym Daryakhan ile, Jalilakhun ise Gulsarakhan ile evlendi. Anarkhan'ın dört atı ve iki yeni alınan at, kaçış için hazırды. Şehirden ayrılmak tehlikeliydi; atlar ünlüydü ve kimse onları riske atmak istemiyordu. Supakhan geldiğinde Anarkhan onu sıcak bir şekilde karşıladı ve Kanybek'in annesi için hazırlanan beyaz elbise ve ceket gibi hediyeleri verdi; böylece gerçek planlarını saklamış oldu. Supakhan atların uzun çivilerini fark etti ve düzgün ayakkabı yapılmasını önerdi. Alym, atları güvenilir bir ustaya götüreceğine söz verdi.

Kaçan GelinlerAppakh Kojo ve hükümet görevlisi, Alym'e düğün tarihini sordular. Alym, "Ailelerimiz ertesi gün gelecek, Daryakhan ile hükümet görevlisinin düğününe iki gün sonra başlayabiliriz" dedi. Ardından Osmonakhun'un evine gittiler ve kapıyı çaldılar. Bahçe görevlisi kapıyı açtı ve iki kızın bütün eşyalarını eşeklere yükleyip çoktan ayrıldığını söyledi. Ertesi gün, kızların erkek kardeşi de onları götürdü ve anahtarların Osmonakhun'a geri verilmesi gerektiğini belirtti. Appakh Kojo ve görevli, evin boş olduğunu görünce şok oldu. Bu sırada Supakhan kadınları topladı, yemek ve müzik hazırladı. Hizmetçilerden biri Anarkhan'ı çağırmak için gönderildi, fakat geri döndü ve evin boş olduğunu, kapıların açık bırakıldığını söyledi.

Kanybek'in Alay Bölgesindeki Hayatı

Uluu-Chat'e Dönüş Kanybek ve Alym, eşleriyle birlikte Uluu-Chat'e geri döndü ve akrabalarını, dostlarını ziyaret etti. Kanybek'in annesi hayattaydı ve yeni yurtlar kurdular. Ancak kısa süre sonra Zunnakhun'dan yerel soylulara mektuplar ulaştı. Bu mektuplarda Kanybek ve Anarkhan, Kerimakhun'un atlarını ve malını çalmakla suçlanıyordu. Ayrıca Sooron Datka'ya da yazmış, Alym'in yıllar önce siyah deveyi öldürdüğünü iddia etmişti. Bu söylentiler Kanybek'i endişelendirdi. Yeniden taşınmaları gerektiğini anladı. Bu yüzden insanların pek uğramadığı, ıssız Balykty bölgesine gittiler. Burası Rus İmparatorluğu sınırları içindeki bir Kırgız yaylasıydı. Geçimlerini sağlamak için Kanybek ve Alym küçük köy pazarlarına gidiyor, tahıl alıp satıyor ya da halka dağıtıyordu. Böylece hayatlarını sessizce yeniden kurmaya başladılar.

Akmat Molla'nın Yargılanması Kanybek, eski öğretmeni Akmat Molla'dan bir mektup aldı. Akmat kısa süre önce hapisten çıkmıştı. Kanybek onu davet etti ve Akmat ona siyaset ve jeopolitik dersleri vermeye başladı. Akmat, geçmişini anlattı: Aydarbek Datka'nın gönderdiği polisler tarafından yaylada dizinden vurulmuş, hayatta kalıp Taşkent'e kaçmıştı. Orada iki Rus devrimciyle tanışmış, fakat onlar tutuklanmıştı. Yerel bir doktor onun dizini kesmek zorunda kalmıştı. Kısa süre sonra tekrar yakalandı. Mahkemede Akmat kendini dilenci gibi göstererek, Ruslardan sadece yiyecek istemek için geldiğini söyledi. Oş'a götürüldü, burada Alybai Starşı onu tanıdı ve yetkililere bildirdi. Sorgu sırasında devrimci kitaplar bulundu; Akmat bunların Aydarbek Datka'nın oğluna ait olduğunu iddia etti. Şüpheler tamamen ortadan kalkmasa da

serbest bırakıldı, ancak düzenli olarak yetkililere rapor vermek zorundaydı. Hastalığını atlattıktan sonra sonunda Taşkent'e gitmek üzere yola çıktı.

Uzaktan Gelen Haber Bir gün Çoko'nun komşusunun oğlu bir mektupla geldi. Kayalıklar arasında koyun güderken genç bir kadının ortaya çıkıp bu mektubu verdiğini söyledi. Kanybek mektubu okuduğunda, bunun eski eşi Begaiym'den geldiğini anladı. Begaiym bir çobanla evlenmiş, mutlu bir hayat sürüyor ve bir çocuk bekliyordu. Kanybek'in Anarkhan ile evlendiğini duymuş ve onlara mutluluk dilemişti. Kanybek'in öldüğünü sandığı için evlendiğini açıkladı. Ayrıca Aydarbek Datka'nın, Tulkubek'ten gelen bir mektup aldığını; bu mektupta Kanybek'in Kerimakhun'u öldürdüğü ve çalınan atın hâlâ geri istendiği yazıyordu. Bu haber Kanybek'i hüzünlendirdi, ama içinde küçük bir rahatlama da hissetti.

Soylulara Karşı İsyan

Kanybek Mahallesini Savunuyor Yaklaşık elli kişilik bir toplulukta Kanybek, elu başı yani topluluk lideri seçilmişti. Bir gün üç atlı geldi: yerel starşı Alymbek, Sooron Datka'nın savaşçısı Tagay ve elli haneyi yöneten Kulbarak. Kaba ve sert bir tavırla yirmi som vergi istediler. Çoko, bu tür konuların liderleri tarafından kararlaştırıldığını söyledi. Atlılar Kanybek'i kimin seçtiğini sordu. Halk, "Biz seçtik," diye cevap verdi. Kanybek kararlı bir şekilde konuştu: Yirmi somun iki yaşında bir ata denk geldiğini, oysa halkın bir oğlak bile zor alabildiğini söyledi. Geçen yıl soyluların iki at aldığını hatırlattı ve geri verilmesini istedi. Sonunda yalnızca bir atla gitmelerinde ısrar etti.

Kanybek'in Ününün Yayılması Sooron Datka ve Aydarbek Datka, Kanybek'le doğrudan yüzleşmekten çekindi. Bunun yerine Oş uyezдинin yöneticisine şikâyet mektubu yazdılar. Mektupta Rus yetkililerin toprak ölçtüğünü, bu sırada beş-altı atlarının çalındığını belirttiler. Bu kaybı telafi etmek için beş starşıdan at aldıklarını söylediler. Ardından Kanybek'in bu atları çalıp Kaşgar'da sattığını iddia ettiler. Ayrıca Kanybek'in bir Rus askeri öldürdüğünü, çok iyi bir nişancı olduğunu ve Kaşgar'dan yüz tüfek getirdiğini ileri sürdüler. Bunun üzerine pristav, yani devlet görevlisi, yirmi askerle birlikte geldi. Daha önce vergi toplamaya gelen üç atlı ise keşif yapmak için gönderilmişti. Kanybek onlara şöyle dedi: "Gidin Sooron ile Aydarbek'e söyleyin: güçleri yetiyorsa gökyüzünü üstümüze yaksınlar."

Korku ve Cesaret Kanybek'in bulunduğu mahallede herkes korku içindeydi. Hiç kimse daha önce soylulara bu kadar açık karşı gelmemişti. Kadınlar ve erkekler endişeyle, "Ölse bile yine de yirmi som ödemek zorundayız," diyordu. Bazı kadınlar, "Ejderhanın kuyruğuna bastık," diye ağladı; yani soyluları kızdırdıklarını düşünüyorlardı. Kanybek halkını nasıl teselli edeceğini bilemedi. Eline komuz aldı ve çalmaya başladı. Bu sırada Adıl adında bir genç geldi ve gerçekten liderlerin atlarını alıp almadıklarını sordu. Köylüler bunu doğruladı. Adıl, pristavın yirmi askerle gelip Kanybek'i ve diğer erkekleri tutuklayacağını söyledi. Kanybek Adıl'a yemek verdi. Anarkhan da eşi Gulayım için ona bir elbise hediye etti. Gulayım aslında Begaiym'di; yaşlı Eşen tarafından kötü muamele görmüş, neredeyse nehirde boğulacakken Adıl tarafından kurtarılmış ve onunla evlenmişti.

Yolda Karşılaşma Kanybek ve beş adamı gece boyunca köy yolunda bekledi. Sabah Sooron Datka'nın adamı Tagay, Aydarbek Datka'nın oğlu Karabek ve Rus askerlerinin yaklaştığını gördüler. Tagay aniden Kanybek'e hakaret etti. Buna dayanamayan yaşlı Joloy ateş açılmasını emretti. Tagay'ın atı anında yere yığıldı. Kanybek Karabek'e dönerek şöyle dedi: "Sen ve baban bana çok acı çektirdiniz. Bir at için Aşır'ı diri diri yaktığınızı hatırlıyor musun? Ben de seni yakmak isterim." Rus askerleri kaçtı, Tagay korkuyla uzaklaştı. Karabek ise esir alındı.

Aydarbek Datka'nın Aşağılanması Kanybek'in topluluğu düzlüğe taşınmış, at eti pişiriyordu. Bir süre sonra iki atlı görüldü: Aydarbek Datka ve Alybai Starşı. Yanlarında Karabek'in kurtuluşu için bir at getirmişlerdi. Aydarbek Datka, Joloy'un tüfeğini görünce korkuyla durdu. Kırbağını boynuna doladı; bu, teslimiyet işaretiydi. "Canımız da başımız da sizin, ne olur bizi öldürmeyin," dedi. Alay'ın en güçlü adamı karlar içinde oturmuş, büyük bir aşağılanma yaşıyordu. Ama oğlunun hayatta olduğunu bilmek ona biraz teselli veriyordu. Alybai Starşı şöyle dedi: "Zamanın nasıl değiştiğini görüyor musun? Bir zamanlar artıklarını yiyen kölen Kanybek, şimdi seni böyle küçük düşürüyor."

Eski Efendiden Af Kanybek çadırdan çıkıp Aydarbek Datka'yı görünce şaşırdı. Aydarbek selam verdi ve şöyle konuştu: "Kanybek, sen bir zamanlar benim kölemdin. Sana kötü davrandım, seni korumadım. Karını senden ayırdıklarında da yardım etmedim. At meselesi yüzünden sana kin tuttum. Ama şimdi seni affediyorum. Yüz at alsan bile hakkındır. Senin gerçek bir adam olduğunu bilmiyordum. Beni affet. Sekiz yaşında bir kız kardeşin var; büyüyünce oğlum onunla evlensin." Kanybek bu sözlerle güvenmedi. Alybai Starşı ise şöyle dedi: "Affetmek bizim geleneğimizdir. Gerekirse babanı öldüren adama anneni verirsin; bu, en büyük merhameti gösterir. Onu affet."

Barışma ve Göçebe Adaleti Halk Aydarbek Datka'nın sözlerine inanmaya başladı, ama Kanybek şüpheliydi. "Ona güvenmiyorum," dedi. Bunun üzerine Aydarbek, göçebe yemini ederek, "Yalan söylüyorsam atalarımın ruhu beni lanetlesin," dedi. Bilge yaşlı Erkimbay söz aldı: "Kanybek, atalarımızın geleneğine uy. Kararı aksakallar versin." Kanybek utandı; göçebe yasalarının kutsal olduğunu biliyordu. Yaşlılar Aydarbek Datka'yı çadıra davet etti ve uzun uzun konuştular. Sonunda Aydarbek, çalınan at meselesini affetti ve oğlu Karabek'in hayatı karşılığında bir at verdi. Halk sevinçle bu kararı kabul etti. Barış sağlandı, gelecek için umut doğdu. Çoko da Karabek'i serbest bıraktı.

Volost Seçimleri, İhanet ve Tutuklama

Volost Liderliği ve Karabek'in Rolü Gücünün zayıfladığını hisseden Aydarbek Datka, oğlu Karabek'in volost seçimlerine katılması gerektiğine karar verdi. Volost, Rus İmparatorluğu'nun kırsal bölgelerinde vergi, adalet ve düzen işlerinden sorumlu yerel bir idari birimdi. Bu birimin başında volost yöneticisi bulunurdu. Karabek aslında ticaretle uğraşıyor ve siyasetle ilgilenmek istemiyordu, ancak babası ısrar etti. Aydarbek köylüleri topladı, fakat çok az kişi geldi. Kaçanların geri getirilmesini emretti ve seçmen sayısının önemini vurguladı. Karabek'in adaylığı, hem aile otoritesini hem de göçebe düzen içindeki yerel yönetimi temsil ediyordu.

Sooronbay Boluş Mevcut volost yöneticisi Sooronbay Boluş, köylülerin güvenini kazanmak için adil ve cömert görünüyordu, ancak bu davranışlarının arkasında gerçek niyetlerini gizliyordu. Bir at kestirip etini halka dağıttı. Köylüler sorunlarını dile getirdi: Bir adamın oğlu zengin birinin hayvanlarını güderken ölmüştü, yaşlı biri vergiden muafiyet istiyordu, bir kadın çok eşli kocasından boşanmak istiyordu. Sooronbay hızlı kararlar aldı; tazminat ödenmesini emretti, ihmalkâr yerel yöneticileri azarladı ve kadiya boşanmayı gerçekleştirmesini söyledi. Aynı zamanda daha fazla kişinin seçime katılması için insanları teşvik etti.

Evlilik Yoluyla İttifak Bir gün Sooronbay, elli hanelik (eluu başı) ve on hanelik (on başı) liderleri toplayarak Kanybek'in köyüne gideceklerini ve kız kardeşini yeğenine isteyeceklerini söyledi. Bu evlilik, seçimlerde güç kazanmak için yapılacak bir ittifaktı. Yanlarında atlar ve değerli hediyeler götürdüler. Köye vardıklarında Sooronbay sıcak bir şekilde Kanybek'i selamladı ve geçmişte yaptığı haksızlıklar için özür diledi. Kanybek temkinliydi ama yine de bu teklifi kabul etti. Köydeki yoksul insanlar ise bu yakınlaşmadan memnun oldu.

Uezd'de Siyaset ve Hile Ancak evlilikten önceki gece Sooronbay, uezd yöneticisine gizlice bir mektup gönderdi. Bu mektupta Aydarbek Datka'nın güvenilir olmadığını ima etti. Kanybek ise tehlikeli biri olarak gösteriliyordu: Rus bir görevlileri öldürdüğü, at çaldığı ve askerlere saldırdığı söyleniyordu. Aydarbek'in onu yakalayacağı sözü verdiği, fakat aslında onunla dost olduğu iddia ediliyordu. Sooronbay, bu durumu kendi lehine kullanarak seçimleri kazanmak istiyordu.

Seçim Gerginliği ve Kanybek'in Daveti Seçim sürecinde iki taraf da birbirini kötüleyen mektuplar yazdı. Halk ise daha çok seçim masraflarını düşünüyordu. Sooronbay'ın eşi Kanybek'in evine gelip gelini görmek istedi ve bir tay kestirdi. Kanybek, Sooronbay'ın iyi biri olduğunu düşünmeye başladı. Bir süre sonra Sooronbay, Kanybek'e bir mektup göndererek onu uezd merkezine çağırdı. Ancak Kanybek'in eşi yeni doğum yapmıştı ve yanında kimseyi götüremedi.

Gece Yarısı İhaneti Kanybek, Sooronbay'ın evine vardığında saygıyla karşılandı. Sooronbay, Aydarbek ile barışmak istediğini söyledi. Hatta seçim sonucuna göre görev paylaşımı yapmayı teklif etti. O gece Aydarbek'i beklerken, Sooronbay gizlice Kanybek'e bir tabanca verdi. "Gerekirse kullan," dedi. Bir anda

polisler ve askerler çadıra girerek herkesi kıpırdamamaları için uyardı. Sooronbay, Kanybek'ten tabancayı göstermesini istedi. Kanybek silahı yere atarak, "Artık her şey açık," dedi.

Kanybek'in Tutuklanması ve Köyün Bekleyişi Kanybek tutuklanarak Oş şehrine götürüldü. Aydarbek Datka da yetkililerle birlikte gitmek istedi. Kısa sürede söylentiler yayıldı: Sanki Kanybek ve Aydarbek birlikte Sooronbay'ı öldürmeye gelmiş gibi anlatılıyordu. Aлым defalarca Oş'a giderek yardım etmeye çalıştı ama bir şey yapamadı. Köyde ise insanlar her gün Kanybek'in evinde toplanarak Anarkhan ve Ajar'a destek oldu. Kanybek'in yaşlı anne babası da onların yanına taşındı. Bu zor günlerde herkese biraz olsun umut veren tek kişi, Kanybek'in yeni doğan oğlu Erkin'di.

KARAKTER ANALİZİ

Kanybek

Kanybek, hayatı kölelik, adaletsizlik ve aileden koparılma gibi zorluklarla şekillenen, korkusuz ve kararlı bir gençtir. Hikâye boyunca baskıya karşı defalarca doğrudan direnir: Tulkubek'in evinde köleliğe boyun eğmez, Zunnakhun'un elinden kaçır ve Aydarbek Datka'nın yaylasında uğradığı aşağılanmaya karşı çıkarak at çalıp kaçacak kadar cesur davranır. Onun adalet duygusu sadece kendisiyle sınırlı değildir; sevdiği insanları korumak için mücadele eder. Begaiym ve Anarkhan'a olan bağlılığı, sadakatini ve fedakârlığını gösterir. Zamanla yalnızca kendi özgürlüğü için değil, toplumundaki yoksul insanlar için de mücadele eden bir lidere dönüşür. Cesareti, pratik zekâsı, kararlılığı ve özgürlük arzusuyla şekillenen güçlü bir karakterdir.

Cesur Kanybek'in en dikkat çeken özelliklerinden biridir. Hayatı boyunca ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına rağmen korkuya teslim olmaz. Tulkubek'in evinde köleliğe karşı direnir ve annesiyle birlikte kaçmaya çalışır. Yolculuk sırasında kurtlarla karşılaşmaları bile onun ne kadar büyük riskler aldığını gösterir. Zunnakhun'un evinde maruz kaldığı şiddet ve tehditlere rağmen boyun eğmez. Aydarbek Datka'nın yaylasında uğradığı haksızlıklara da sessiz kalmaz. Tüm bu zorluklar karşısında geri adım atmaması, onun ne kadar cesur bir karakter olduğunu ortaya koyar.

Zeki Kanybek'in hayatta kalmasında ve mücadele etmesinde önemli bir rol oynar. Olayları dikkatle gözlemler ve doğru zamanda doğru hamleyi yapar. Sabyrjan Eşen'in sahte dindarlığını ortaya çıkarması bunun en açık örneğidir. Eşen'in insanları kandırdığını fark eder ve onun zayıf yönünü kullanarak gerçeği açığa çıkarır. "Kara kedi" hikâyesini tersine çevirerek onu korkutur ve suçlarının ortaya çıkmasını sağlar. Bu sayede hem kendini hem de çevresindeki insanları korur. Bu yönü, onun sadece güçlü değil aynı zamanda akıllı bir karakter olduğunu gösterir.

Sadık Kanybek'in ilişkilerinde belirgin şekilde görülür. Sevdiklerine karşı derin bir bağlılık hisseder ve onları korumak için her şeyi göze alır. Begaiym'e olan sevgisi ve onu kurtarmak için gösterdiği çaba bunun en önemli örneklerinden biridir. Aynı şekilde Anarkhan'a karşı duyduğu sevgi ve ona olan bağlılığı da dikkat çeker. Ailesine, özellikle annesine duyduğu bağlılık ise onun karakterinin temel taşlarından biridir. Bu sadakat, Kanybek'i sadece güçlü bir birey değil, aynı zamanda güvenilir bir insan haline getirir.

Kararlı Kanybek'in en belirgin özelliklerinden biridir. Yaklaşık elli-altmış kişilik bir topluluğun lideri (eluu başı) olduğunda, halkını korumak için güçlü bir duruş sergiler. Alymbek, Tagay ve Kulbarak vergi talep ettiğinde buna karşı çıkar. Yirmi somun bir at değerinde olduğunu, halkın ise bir oğlak bile alamayacak durumda olduğunu açıkça dile getirir. Daha önce alınan hayvanları hatırlatarak bu adaletsizliğe karşı durur. Bu tavrı sayesinde itibarı hızla yayılır. Sooron Datka ve Aydarbek Datka bile onunla doğrudan yüzleşmekten çekinir ve hakkında şikâyetler gönderir. Üzerine askerler gönderilse bile geri adım atmaz; aksine açıkça meydan okuyarak korkmadığını gösterir. Bu özelliği, onu yalnızca bireysel bir direnişçi değil, aynı zamanda halkı için mücadele eden gerçek bir lider haline getirir.

Ajar

Ajar yalnızca anne sevgisini ve direncini temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda anlatı boyunca ahlaki bir pusula görevi görür. Onun çektiği acılar ve gösterdiği sabır, masumiyet ile zalimlerin acımasızlığı arasındaki keskin karşıtlığı ortaya koyar ve Kanybek'in yaşadığı haksızlıkları daha da etkileyici kılar. Ajar, Kanybek'in cesaretine ve kararlılığına ilham verir; onun varlığı, Kanybek'i özgürlük ve adalet için mücadele etmeye motive eder. Kölelikten kurtulması, ayrılıklara dayanması ve umudunu kaybetmemesi, gücü elinde bulundurmadan direnen insanların sessiz kahramanlığını simgeler ve hikâyeye güçlü bir duygusal gerçeklik kazandırır.

Şefkatli Ajar'ın ailesine olan ilgisi ve sevgisi, en zor koşullarda bile sarsılmaz. Kanybek yakalanıp Tulkubek'in evine götürüldüğünde, Ajar büyük acı çekmesine rağmen umudunu kaybetmez. Oğlunun güvenliği ve geri dönüşü için sürekli endişe duyar. Bu durum, onun yalnızca anne sevgisini değil, aynı zamanda en zor anlarda bile duygusal destek sağlayabilme gücünü gösterir. Sadece kendi çocuğuna değil, başkalarına da şefkat gösterir; annelerini kaybeden Karyp'ın çocukları Suiumkan ve Alym'i büyüterek onlara sahip çıkar.

Dayanıklı Ajar'ın hayatı kölelik, aileden koparılma, toplumsal baskı ve sürekli şiddet tehdidi gibi zorluklarla doludur. Buna rağmen umutsuzluğa kapılmaz, her duruma uyum sağlar ve hayatta kalmayı başarır. Kanybek ile birlikte Alay'a kaçıışı, yakalanmaları ve yeniden köleliğe sürüklenmesi onun dayanıklılığını açıkça gösterir. Kadyrakhun ile evliliği, bir kız çocuğu büyütmesi ve Uluu-Chat'a geri dönmesi gibi süreçlerde de ayakta kalmayı başarır. Tüm bu zorluklara rağmen umudunu ve direncini koruyarak sonunda oğluyla yeniden kavuşur.

Hüzünlü Ajar'ın hayatı derin bir acı ve kayıpla şekillenmiştir. Eşi Sansyz ile birlikte ömür boyu köle olarak yaşamış, ardından Sansyz Kashgar'a götürülmüştür. Ajar, onun sadakatinin karşılığını alacağını umut ederken, Sansyz ağır şekilde dövülmüş ve hastalanarak hayatını kaybetmiştir. Ölümü bile adaletsizlikle doludur; molla cenaze namazını kılmayı reddeder, Tulkubek ise ancak Sansyz'ın bir "köle" olduğunu hatırlatılınca cenazeye gelir. Kefen için bile yeterli bez bulunamaz. Bu olaylar Ajar'ın içindeki derin hüznü daha da ağırlaştırır. O, küçük yaştaki oğlu Kanybek ile birlikte bu acıyı taşıırken, baskının bireysel bedelini ve adaletsizliğin yarattığı kalıcı yaraları temsil eder.

Sansyz

Sansyz'ın hayatı, baskının nesiller boyunca devam eden döngüsünü gözler önüne serer. Alay bölgesinden Uluu-Chat'a köle olarak getirilmiş, ebeveynleri Urum ve Turum ise kuzey Kırgızistan'daki Chuy Vadisi'nden köle olarak alınmıştır. Ölümünden sonra oğlu Kanybek ve eşi Ajar da köleliğe zorlanmış, aileyi kuşatan baskı nesiller boyu devam etmiştir. Bu kuşaklar arası kölelik, sömürünün nasıl miras yoluyla aktarıldığını ve sıradan aileleri sistematik adaletsizlik içinde sıkıştırdığını gösterir. Ölümü ve düzgün bir cenaze töreninden mahrum bırakılması, insan onurunun kırılmasını ve hiyerarşik baskının acımasız sonuçlarını vurgular.

Dürüst Sansyz, köleliğin zorlu koşullarına rağmen sadakat ve çalışkanlığı temsil eder. Sürülerle ilgilenmek ve ev işlerine yardım etmek gibi görevlerini eksiksiz yerine getirir, haksız borçlar ve imkânsız taleplerle karşı karşıya kalsa bile görevine bağlı kalır. Örneğin, Atabek Datka'ya bir korpo ve bir kuzu derisi karşılığında 30 bağ ot ödemesi gerekirken 300 bağ ot ödemek zorunda kalmış ve Uluu-Chat gibi kıt otlaklara sahip bir yerde on yıl yaşamıştır. Sansyz'ın bu sömürü karşısındaki sebatı, onun ahlaki kararlılığını ve yorulmak bilmeyen çalışma disiplinini ortaya koyar.

Onurlu Sansyz, kölelik ve sömürü yükü altında bile kendine saygısını ve onurunu korur. Mülk muamelesi görmesine, aşırı borçlara zorlanmasına ve yaşamında ve ölümünde hak ettiği tanınmayı alamamasına rağmen, sessiz bir gurur ve ahlaki bütünlük içinde davranır. Onuru yalnızca kendi davranışlarında değil, Kanybek'e dürüst ve adil bir yaşam öğretme biçiminde de görülür: iyi bir çoban olmak, hırsızlıktan kaçınmak ve yanlış yapmamak gibi değerleri aktararak baskı altında bile ahlaki değerleri kuşaktan kuşağa taşır.

Hüzünlü Sansyz'ın yaşamı trajik acılarla sona erer ve kölelik sisteminin amansız zalimliğini ortaya koyar. Zunnakhun'un kölesi olarak kalmayı reddettiği için acımasızca dövülmüş, sırtı ciddi şekilde yaralanmıştır. Ajar ve Kanybek'i mutlu edebilmek için hediyeler götürmeyi ummuşken, Tulkubek onu alaycı bir şekilde küçümsemiştir. Bu acımasız muamele, ölümüne yol açmış ve Ajar ile küçük Kanybek'i savunmasız ve kederli bırakmıştır.

Tulkubek

Tulkubek, zekâsını ve sosyal konumunu başkalarını kontrol etmek ve otoritesini sürdürmek için kullanır. Gelenekleri ve toplumsal alışkanlıkları kendi çıkarı doğrultusunda manipüle eder, yaptıklarını normal veya haklı gösterirken fakirleri sömürür. Anma şöleni düzenleyerek ve aşırı katkılar talep ederek toplum üzerindeki etkisini güçlendirir ve bağımlı aileleri itaat etmeye zorlar.

Zalim Tulkubek, insanların ve hayvanların çektiği acılara karşı acımasız ve kayıtsızdır. Kampı Aidyng Kol Gölü yakınlarına kurulduğunda oradaki ördekleri durmaksızın avlamaya başlar. Önce kartalını ördek yakalamaya gönderir, yetmeyince silahını kullanır. Daha sonra savaşçılara tuzak getirterek ördek yavrusunu yakalatır ve kampına getirir. Anne ördek bile yavrusunu aramak için köye yaklaşır, ancak Tulkubek hiçbir ilgilenmez ve merhamet göstermez.

Manipülatif Tulkubek, fakir aileler üzerindeki kontrolünü güçlendirmek için manipülasyon kullanır. Aş, Shamyrbek Datka için düzenlenen anma şöleni için her evden büyükbaş katkı ister, halkın temel yiyecekleri bile karşılayamayacağını göz ardı eder. En yoksul kabile olan Chor Tamandar, sınırlı imkanlarına göre katkıda bulunabileceğini söylediğinde Tulkubek yardım ediyormuş gibi görünür. Yaşlılar için on bir koyun, her ev için elli koyun ödeyeceğini söyler ve halkın borcu geri ödeyememesi durumunda ömür boyu çalışmak zorunda bırakılır. Bu şekilde Tulkubek, sıradan insanları sonsuz borç döngüsüne hapseder ve manipülasyonla gücünü ve servetini artırır.

Kibirli Tulkubek, anma şöleni sırasında fakirlere karşı kibir ve küçümseme gösterir. Her kabile birkaç yurt kurmak zorunda olsa da Chor Tamandar bunu karşılayamaz. Bunun yerine, kabile üyelerinin her birini şölen için çalışmaya zorlar: hayvan kesmek, et pişirmek ve misafirlerin atlarına bakmak. Kabile lideri Koko ve eşi, Aydarbek Datka'nın yurdunda hizmet etmeye atanır; Tulkubek onları kirli ve yetersiz giyimli olarak aşağılar ve daha iyi giysi bulmalarını emreder. Kabile üyeleri borçla giysi alır ve bunları ödemek için yıllarca çalışmak zorunda kalır. Toichu Datka, Aydarbek Datka'nın fakir Koko ve "çirkin" eşi tarafından hizmet edilmesini alaya alınca, Tulkubek genç ve çekici hizmetçilerle onları hemen değiştirir. Ardından Koko'ya sebepsizce kin besler ve onu er saiys atlı mızrak oyununa gönderir, burada başka bir binici Koko'yu mızrakla öldürür. Bu olay, Tulkubek'in kibirini, zalimliğini ve fakirlerin onuru ile yaşamına karşı kayıtsızlığını açıkça ortaya koyar.

Zunnakhun Bek

Zunnakhun Bek, Kanybek'in hayatındaki bir diğer baskı katmanını temsil eder. Tulkubek'in ardından, onun evinde Kanybek bir kez daha adaletsizlik ve tehlike yaşar. Bu karakter aracılığıyla hikâye, yöneticilerin zalimliğini ve köleleştirilenlerin savunmasızlığını daha da açığa çıkarır, toplumsal eşitsizlik ve güç istismarı eleştirisini güçlendirir.

Fırsatçı Romanda Zunnakhun Bek, sürekli servetini artırmanın ve ticaret bağlantılarını genişletmenin yollarını arayan tanınmış bir tüccar olarak tasvir edilir. Eylemleri, gerçek ilişkiler veya ahlaki kaygılar yerine kişisel çıkarla yönlendirilir. Örneğin, Aydarbek Datka'nın kızıyla evlenmesi: Kızıyla ilgilenmese de, bu evlilik Rus İmparatorluğu altındaki etkili Kırgız liderlerle ekonomik ve siyasi bağlarını güçlendirdiği için kabul eder. Bu anlamda Zunnakhun, evliliği ekonomik ve politik avantaj sağlamak için bir araç olarak kullanır.

Otoriter Zunnakhun Bek, ticaret ve otoriteye odaklanır ve bu durum evinde sürekli gerginlik yaratır. Annesi Supakhan ile sık sık tartışır çünkü onun manipülasyonundan rahatsızdır, aynı zamanda eşi Ainyasakhan'ın

duygusal yaklaşımlarını da görmezden gelir. Bu gergin ilişki, onun hâkim ve duygusal olarak uzak karakterini gösterir; servet ve statüsüne rağmen ailesinde uyum sağlamaya çalışır.

Bencil Zunnakhun Bek, kişisel servetini, şöhretini ve sosyal statüsünü adalet ve insanlık değerlerinin önüne koyar. Kanybek'i at yarışı ödülü için köle olarak almakta ısrar eder; çocuğun özgürlüğü ve fakirlerin acıları onun umurunda değildir. Kanybek'i serbest bırakabilirdi, ama onu prestij ve itibar kazanmak için alır. Kendi atı kazanmasa ve başka birinin atı onun adına kazansa bile, ödülleri ve Kanybek'i sanki hak edilmiş gibi alır. Bu, Zunnakhun'un her durumu yalnızca kişisel çıkar için kullandığını, adalet, hakkaniyet veya başkalarının haklarını önemsemediğini gösterir.

Aydarbek Datka

Aydarbek Datka, yerel Kırgız liderlerinin gücünü ve adaletsizliğini gösterir. Kanybek ve ailesi için sorunlar yaratır, sıradan insanların zengin ve güçlülerin baskısı altında nasıl acı çektiğini ortaya koyar. Statüsünü ve aile itibarını adaletten önce korur; başkalarını kontrol etmek, evlilikleri belirlemek, hataları cezalandırmak ve katı sosyal kuralları uygulamak için otoritesini kullanır.

Fırsatçı Aydarbek Datka, adalet veya sadakatin önüne kişisel ve aile çıkarını koyar. Kızını Zunnakhun Bek ile evlendirir; bu, sevgi için değil, siyasi etki ve ekonomik avantaj sağlamak içindir. Oğulları Karabek'in ticaret bağlantılarından faydalanmasını amaçlar. Akmat Mullah gibi insanları kendi çıkarı için kullanır ve Rus yetkililerden gelen mektupları çevirerek sosyal konumunu korur. Ancak polis gelince, ona yardım edenleri korumaz; bu davranış, hareketlerinin ahlaki sorumluluk veya başkalarına gerçek bir özen yerine kişisel çıkarla yönlendirildiğini gösterir.

Duygusuz Aydarbek Datka, başkalarının refahına karşı belirgin bir empati eksikliği gösterir, sosyal düzen ve kişisel çıkarı insan onurunun önünde tutar. Kanybek'i kızının çeyizi olarak talep ederek onu mal gibi muamele eder. Kanybek, hayvan barınağının yanında uyumak zorunda kalır, uygun bir yurdu yoktur ve şiddet ile yağmura maruz kalır; Aydarbek ve eşi kayıtsızdır. Bu davranış, onun soğuk, bencil doğasını ve statü ile çıkar peşinde başkalarının acılarını görmezden gelmeye istekliliğini ortaya koyar.

Baskıcı Aydarbek Datka, Kanybek'e uyguladığı muameleyle adaletsizlik ve zulmü gösterir. Kanybek, Aydarbek'in atlarını korumasına ve şarkı oyununa katılmasına rağmen suçlanır ve ödeyemeyeceği tazminatlarla yüzleşir. Eşi Begaiym zorla alınır ve başka biriyle evlendirilir, Kanybek ağır şekilde dövülür ve açık havada bırakılır. Aydarbek Datka'nın Kanybek'in sadakatini görmezden gelmesi ve cezaya izin vermeye hazır olması, sosyal hiyerarşi ve kontrolü adaletin önüne koyan bir karakteri ortaya çıkarır.

TEMALAR

Sınıflar: *Toplumsal Hiyerarşi* Kanybek romanı, Kırgız toplumundaki katı sosyal yapıları vurgular ve güç, servet ve statünün günlük yaşamı nasıl şekillendirdiğini gösterir. Uluu Chat bölgesi ve Kaşgar bölgesinde (günümüz Çin'in Sincan/Uygur Özerk Bölgesi, Doğu Türkistan) insanlar geleneksel hiyerarşilere göre yaşardı. Göçebe Kırgızların belirgin sosyal rolleri vardı ve kölelik, yoksullar için yaygın bir durumdu. Asil ve zengin aileler toprak, hayvan, iş gücü ve evlilikler üzerinde kontrol sahibiydi; sıradan insanlar ise sosyal konumlarını geliştirme şansına sahip değildi. Suç ve anlaşmazlıklar genellikle *kun* sistemiyle çözüldü; suçlular mağdura veya aileye sığırla tazminat öderdi. Bu sistem sosyal düzeni sağlasa da elitlerin gücünü pekiştirir ve alt sınıfların boyun eğmesini garanti ederdi. Rus İmparatorluğu yönetimi altındaki Alay bölgesinde geleneksel hiyerarşi devam eder, *uezd*, *volost*, vergi ve seçim gibi idari yapılarla desteklenirdi. Öte yandan Kaşgar, İpek Yolu üzerindeki önemli bir şehir olarak daha kentleşmiş bir sosyal sistem sunar; tüccarlar, kervansaraylar ve hapishaneler bulunur. Roman, Kanybek'in deneyimleri aracılığıyla sosyal hiyerarşinin günlük yaşam, özgürlük ve adaleti nasıl etkilediğini gösterir, sıradan insanların fırsatlarını kısıtlar ve onları sömürüye açık hâle getirir.

Örnek Sahne: Tulkubek Datka tarafından düzenlenen anma şenliği sırasında her kabileden hayvan ve iş gücü talep edilir. En fakir kabilelerden biri olan Chor Tamandar neredeyse hiçbir şey veremez. Tulkubek,

tüm üyelerin şenlik boyunca hizmet etmesini—yemek pişirme, atlara bakma ve zengin misafirler için yurt hazırlama—emreder. Kabile itiraz edince, ya ödeyecekler ya da süresiz hizmet edeceklerdir; bu, onları ömür boyu işçi hâline getirir. Kabile lideri Koko ve eşi, Tulkubek'in görünüşlerini eleştirmesi ve kıyafet ödünç almaya zorlamasıyla aşağılanır ve daha da borçlandırılır. Sonrasında, Tulkubek'in emriyle düzenlenen Er Saiysh oyununda Koko öldürülür; bu, sosyal hiyerarşiyi pekiştirme ve kontrolü sağlama amacı taşır.

Kölelik ve Baskı: Romanın bir diğer merkezi teması *kölelik* ve *baskıdır*. Roman, sıradan Kırgızların zalim elitler altında çektiği ağır yaşamı gösterir. Kanybek, anne-babası ve büyükleri zorla çalıştırılır, dövülür ve ailelerinden ayrılır. Utanç, korku ve haksız muamele yaşarlar; bu durum kararlarını ve ilişkilerini etkiler. Tulkubek, Zunnakhun Bek ve Aydarbek Datka gibi zenginler, sosyal statülerini ve servetlerini artırmak için fakirleri sömürür. Örneğin, anma şenliği sırasında Koko'nun fakir kabilesi hayvan temin etmek, yemek pişirmek, atlara bakmak ve talepleri karşılayamazlarsa insan olarak verileceği riskiyle karşı karşıya kalır. Kölelik, nesiller boyu sürer: Kanybek'in babası Sansyz ve büyükleri köle edilmişti; bu durum Kanybek'in baskıya karşı direnme ve ailesini koruma kararlılığını şekillendirir. Roman, köleliğin sadece fiziksel olmadığını, duygusal ve psikolojik etkiler de yarattığını, korku, acı ve onuru koruma mücadelesi doğurduğunu gösterir. Kanybek'in hikayesi aracılığıyla, anlatı baskının zalimliğini ve özgürlük ile adalet için savaşımların cesaretini vurgular.

Örnek Sahne: Bir gün Samsakhun acı haberi getirir: Tulkubek, Kanybek'i Kaşgar'da Zunnakhun'a köle olarak vermeyi planlamaktadır. Fakirler yıkılır. Ajar, Sansyz'in bir zamanlar yeni doğan Kanybek için Atabek'ten bir kuzu derisi istediğini hatırlar; Atabek otuz demet ot istemişti. Sansyz'in ölümünden sonra bile, Atabek Kanybek'i hizmetkâr olarak almak istemektedir. Tulkubek, sadık dostu Karyp'in borcu ödemek için on iki yıl çalışacağını ilan eder.

Özgürlük ve Direniş: Kanybek romanının merkezi temalarından biri, özgürlük mücadelesi ve baskıya boyun eğmeme direncidir. Kanybek, köle muamelesi görmeye sürekli karşı çıkar ve hem kendisinin hem de sevdiklerinin güvenliği ve onuru için savaşır. Zalim koşulları pasif şekilde kabul etmez. Tulkubek, Kanybek'i Kaşgar'da Zunnakhun'a köle olarak vermeyi planladığında, Kanybek ve annesi Ajar büyük bir üzüntü yaşar, fakat Alay Vadisi'ndeki Kok-Suu'ya kaçma fikri onlara umut verir.

Yakalanıp gönderildikten sonra bile Kanybek'in özgürlük arzusu güçlü kalır. Humiliye, şiddetli dayaklar ve karısı Begaiym'in yaşlı bir adamla zorla evlendirilmesi gibi sıkıntılara katlanır. Aydarbek Datka'nın sert emirleri altında yalnız ve acı çekerken, görünürde teslimiyetçi bir tavır sergilese de gizlice kaçış planları yapar. Bu, onun sabırlı, zeki ve dirençli olduğunu gösterir.

Sonunda Aydarbek Datka'nın en iyi atını çalıp kaçmayı başarır; bu, adaletsizliğe karşı direnme konusundaki cesaretini ve kararlılığını ortaya koyar. Roman, özgürlüğün verilmemesi, mücadele edilmesi gerektiğini ve gerçek direnişin hem fiziksel cesaret hem de zihinsel güç gerektirdiğini vurgular. Kanybek'in eylemleri, insanın evrensel onur, özgür irade ve adalet arzusunu yansıtır.

Örnek Sahne: Kanybek, bir ahırda bağlanmış, kötü şekilde dövülmüş ve neredeyse bilinçsiz hâlde yatıyordu. O gece arkadaşları Japek ve Kubat gizlice gelerek onu kurtardı. Onu çözdüler ve daha önce kaçmayı denediği ata bindirmelerine yardımcı oldular. Gece karanlığında Kanybek tekrar dağlara doğru kaçtı. Kayalık yollarda Japek'e Uluu-Chat'a gidip annesini görmesini söyledi. Kanybek, Begaiym hakkında endişelenerek hâlâ hayatta olup olmadığını sordu. Japek, cezadan sonra kaybolduğunu söyledi.

Cinsiyet: Çok eşlilik Çok eşlilik, *Kanybek*'te sosyal hiyerarşinin önemli bir boyutunu yansıtır; hem zenginlik hem de statü göstergesidir. Romanda yalnızca asil veya zengin Kırgız erkeklerin birden fazla eş alabileceği görülür, sıradan halk genellikle tek eşlidir. Çok eşlilik, kişisel sevgi yerine serveti göstermek, ittifakları pekiştirmek ve sosyal prestiji artırmak için kullanılır. Örneğin, Zunnakhun'un zaten dört eşi vardır ve beşinci eşi Aiybacha, Aydarbek Datka ile ticari ilişkiler için evlendirilmiştir. Aydarbek Datka'nın iki eşi vardır: Saltanat ve Erkeaiym; Erkeaiym onu sevmez ve zina yapar. Aydarbek Datka, Kanybek'in karısı Begaiym'i, üç eşi olan yaşlı bir adamla evlendirmeye zorlar; bu evlilik aşk veya kişisel tercih için değil, sosyal normları korumak ve güçlülerin otoritesini pekiştirmek içindir. Benzer şekilde, Tulkubek ve diğer soylular kadınların yaşamı üzerinde kontrol uygular, üstünlüklerini ve aile statülerini gösterirler. Romanın çok eşlilik teması, elitlerin evlilikleri politik veya kişisel kazanç için nasıl manipüle ettiğini ve Kanybek ile Begaiym gibi sıradan insanların neredeyse hiç söz hakkı olmadığını göstererek sosyal eşitsizliği vurgular.

Örnek Sahne: Bir gün, zengin bir yerel adam olan Kadyrbai, savaşta esir aldığı on üç yaşındaki güzel Kazak kızı Raushan'ı evlat edinir gibi yanına alır. Kadyrbai, Raushan'ı evlendirmeyi planlar ve kız büyüyene kadar evinde tutar. Kerech ve karısı kızın evlat edinilmesini ister, ancak Kadyrbai reddeder. Karısı Kanysha kıskançlık nedeniyle intihar eder. Kadyrbai, Kanysha'nın klanına geleneksel *kun* ödemesini yapar. Sonrasında on altı yaşındaki Raushan'ı evlendirmek ister, fakat kalbi Joloy'a aittir; Joloy, Kadyrbai'nin akrabalarına köle olarak götürülmüştür.

Eğlence Zamanı: Müzik Müzik ve şarkı söyleme, *Kanybek* romanında duygusal güç sağlar ve ezilen bireyleri kültürel miraslarıyla bağlar. Kanybek ve diğerleri için müzik, yalnızca eğlence değil; *umut* taşır, *sözsüz duyguları* iletir ve zorlu sosyal koşullar altında *onuru* korur. Çobanlar genellikle çoban flütü *choor* çalmayı sürülerini güderken öğrenir, Kanybek de bu geleneği takip eder. Alay bölgesinden yetenekli bir komuz ustası ve şair olan Juma'dan komuz çalmayı da öğrenir. Bu enstrümanlar sayesinde Kanybek, kölelik, aşağılama ve adaletsizlik karşısında *cesaret*, *direnç* ve *kararlılık* ile kendini ifade eder.

Müzik aynı zamanda toplulukları bir araya getirir, baskı altındaki kişiler arasında *dayanışma* yaratır. Düşünlerde, toplantılarda ve diğer toplumsal etkinliklerde şarkılar, mücadele, kayıp ve aşk hikâyelerini paylaşarak kolektif duygusal güç oluşturur. Ağlama türündeki melodiler, göç veya yas dönemlerinde Kırgız kültüründe özel bir öneme sahiptir. Örneğin Kanybek, babası Sansyz'in ölümünü büyükannelerine anlatırken "Karagul Botom, Karagul My Child" adlı yas melodisini çalar. Bu müziksel hikâye anlatımı ile babasını anarken *üzüntüsünü* ifade eder ve ailesiyle duygusal bağlarını güçlendirir; müzik, hem teselli hem de insanlığın yok sayılmasına karşı ince bir direnç biçimidir.

Örnek Sahne: Kanybek, kadınlar ve genç erkekler arasında şarkı söyleme yeteneği ile ünlüdür. Bir gün, genç kadınlar onu sürü güttüğü mera alanına çağırır ve şarkı söylemesini ister. Kanybek performans sergiler ve neşe yayılır. Daha sonra Juma'dan öğrendiği "Koychunun Kuusu" (Çobanın Melodisi) melodisini arkadaşları için çalar.

Siyasi Fikirler: Bolşevik Etkisi *Kanybek*'te erken devrimci fikirler, uzak Kırgız topluluklarına kadar ulaşır ve bölgenin geniş jeopolitik gerilimlerini yansıtır. Rus İmparatorluğu kontrolündeki Alay bölgesi, Çin'deki Uluu Chat ve Kaşgar gibi geleneksel Kırgız ve Uygur nüfusunun yaşadığı alanlarla komşudur. Bu sınır bölgeleri, iki farklı güçten etkilenir: İdari yapılar, vergiler ve seçimler uygulayan Rus İmparatorluğu ve İpek Yolu boyunca ticaretin geliştiği, sosyal hiyerarşilerin sürdüğü Qing dönemi Çin'i. Böyle bir ortamda, Rus bir adam olan Burev tarafından evlat edinilen Akmat Mullah, devrimci fikirler öğrenir ve daha sonra tren istasyonunda sosyal değişimi teşvik eden broşürler dağıtır. Bolşevik ideolojisinin göçebe Kırgız toplumuna yayılması, Rusya'dan gelen siyasi akımların komşu bölgeleri nasıl etkilediğini ve yerleşik sosyal hiyerarşileri nasıl sorguladığını gösterir. Roman, geleneksel sosyal sistemler ile eşitlik, özgürlük ve devrim fikirleri arasındaki gerilimi ortaya koyar ve jeopolitiğin sıradan insanlar, özellikle Kanybek ve topluluğu üzerindeki etkisini vurgular.

Örnek Sahne: Akmat Mullah, hayatını Kanybek ile paylaşır. Yetim kalan Akmat, Adigine Starchy tarafından evlat edinilmiş ve Rus avukat Burev'in himayesine verilmiştir. Orada Rusça öğrenmiş, Burev'in kızı Zoya'ya yardım etmiş ve edebiyat çalışmıştır. Altı yıl Rus okulunu tamamlamış, ardından medrese eğitimi almış ve İslami bilgileri öğrenmiştir. Burev, Akmat'ı yoksullara yardım etmeye teşvik etmiştir. Akmat, Burev'in devrimci belgelerini Çar'a karşı tren istasyonunda dağıtmıştır. Burev'in tutuklanmasının ardından, Kazak ve Kırgız köylerinde gizlice İslami ve Rusça öğretmiştir. Alay'da öğretmenlik kariyeri, yerel müftülerin İslam'ı farklı yorumlamaları nedeniyle Aydarbek Datka'yı ilgilendirmemiştir. Akmat, Kanybek'i de öğretme arzusunu ifade etmiştir.